

novoměstský kurýr

7/2018

ČLÁNKY - INFORMACE - AKTUALITY - NÁZORY- FOTOGRAFIE

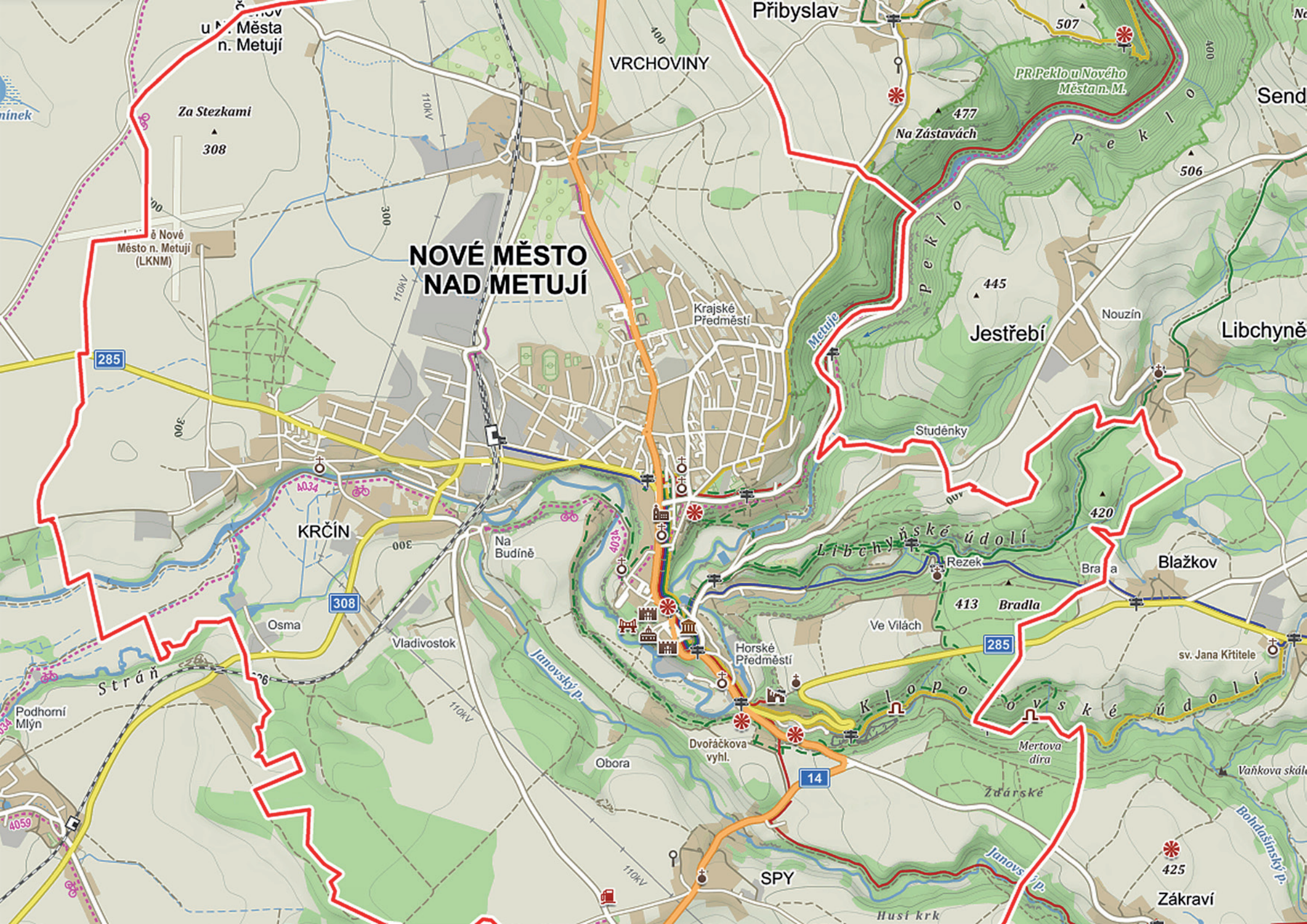
Pohled na Nové Město nad Metují z Dvořáčkovy vyhlídky. Foto: J.B.

www.novomestskykuryr.info

OBSAH: MAPA REGIONU
OBCE S VAZBOU NA NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ
NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ - CO O SOBĚ NAPSALI V ROCE 1939
NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ Z INTERNETU

NĚKOLIK MÝCH POSTŘEHŮ
FOTO Z NOVÉHO MĚSTA NAD METUJÍ
POHLEDY Z MĚSTA
OD KLADSKÉHO POMEZÍ

INSPIROMAT
ŽERTOVNÉ OBRÁZKY
FOTO NA ZADNÍM LISTU

NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ

VRCHOVINY

Příbyslav

507

u M. Města
n. Metují

Za Stezkami
▲ 308

PR Peklo u Nového
Města n. M.

▲ 477
Na Zástavách

Nové
Město n. Metují
(LKNM)

285

KRČÍN

308

Jestřebí

Nouzín

Libchyně

Studénky

Libchynské údolí

Blažkov

Na Budíně

Rezek

413
Bradla

Osma

Vladivostok

Ve Vilách

Horské
Předměstí

Strán

Klonožská údolí

sv. Jana Křtitele

Podhorní
Mlýn

Obora

Dvořáčkova
vyhl.

14

Mertova
díra

Zárnské

SPY

▲ 425

Zákraví

Husí krk

Janovský p.

Vaňkova skála

Bohdášský p.

Obce bývalého okresu Nové Město nad Metují
(Obce seznam stav 1939, přidružení současnost).

	Obec	Zahrnuje obce a místa	Novkurýr
1.	Bačetín	Bačetín	05/2015
2.		Sudín	05/2015
3.	Bílý Újezd	Bílý Újezd	09/2016
4.		Hroška	09/2016
5.		Masty	09/2016
6.		Roudné	09/2016
7.	Bohdašín	Bohdašín	02/2015
8.		Bydlo	02/2015
9.		Rokol	02/2015
10.		Vanovka	02/2015
11.	Bohuslavice	Bohuslavice	06/2014
12.	Bolehošť	Bolehošť	08/2016
13.		Bolehošťská Lhota	08/2016
14.		Lipiny	08/2016
15.	Byzhradec	Byzhradec	10/2016
16.	Bystré	Bystré	04/2015
17.	Černčice	Černčice	04/2014
18.	České Meziříčí	České Meziříčí	02/2016
19.		Skršice	02/2016
20.		Tošov	02/2016
21.	Deštné v Orlických horách	Deštné v Orl. horách	09/2017
22.		Jedlová v Orl. horách	09/2017
23.		Plasnice	09/2017
24.	Dobré	Dobré	06/2017
25.		Hlinné	06/2017
26.		Kamenice	06/2017
27.		Rovné	06/2017
28.	Dobruška	Dobruška	06/2018
29.		Běstvíny	11/2015
30.		Domašín	01/2018
31.		Doly	01/2018
32.		Chábory	03/2018, 05/2017
33.		Křovice	12/2015
34.		Mělčany	03/2018
35.		Miškov	02/2018

36.		Paseky	02/2018
37.		Pulice	04/2018
38.		Spáleníště	02/2018
39.		Studánka	05/2017,02/2018
40.	Dobřany	Dobřany	07/2015
41.	Chlístov	Chlístov	10/2015
42.	Janov	Janov	03/2015
43.	Jestřebí	Jestřebí	09/2013
44.	Jílovice	Jílovice	05/2016
45.	Kounov	Kounov	07/2017
46.		Hluky	07/2017
47.		Nedvězí	07/2017
48.		Rozkoš	07/2017
49.		Šediviny	07/2017
50.	Králova Lhota	Králova Lhota	04/2016
51.	Křivice	Křivice	11/2017
52.	Ledce	Ledce	07/2016
53.		Klášteř nad Dědinou	07/2016
54.		Újezdec	07/2016
55.	Libchyně	Libchyně	01/2014
56.	Mezilesí	Mezilesí	02/2014
57.	Mokré	Mokré	02/2017
58.	Nahořany	Nahořany	07/2014
59.		Dolsko	07/2014
60.		Městec	07/2014
61.		Lhota - Doubravice	07/2014
62.	Nové Město nad Metují	Nové Město nad Metují	12/2013, 14, 2018/07
63.		Krčín	
64.		Spy	11/2014
65.		Vrchoviny	10/2014
66.	Nový Hrádek	Nový Hrádek	10/2017
67.		Dlouhé-Rzy	10/2017
68.		Doly	10/2017
69.		Krahlčův	10/2017
70.	Očelice	Očelice	03/2017
71.		Městec nad Dědinou	03/2017
72.	Ohnišov	Ohnišov	01/2015
73.		Zákřaví	01/2015
74.	Olešnice v Orlických horách	Olešnice v Orl. horách	08/2015

75.	Opočno	Opočno	05/2018
76.		Čánka	01/2017
77.		Dobříkovec	01/2017
78.	Osečnice	Osečnice	12/2017
79.		Lomy	12/2017
80.		Proloh	12/2017
81.	Podbřeží (Skalka)	Podbřeží (Skalka)	05/2017
82.		Lhota Netřeba	05/2017
83.		Netřeba	05/2017
84.		Přímý	05/2017
85.		Studánka	05/2017
86.		Škutina	05/2017
87.	Pohoří	Pohoří	01/2016
88.	Provodov-Šonov	Provodov-Šonov	09/2014
89.		Domkov	09/2014
90.		Václavice	09/2014
91.		Šereč	09/2014
92.	Přepychy	Přepychy	04/2017
93.	Přibyslav	Přibyslav	11/2013
94.	Rohenice	Rohenice	03/2016
95.	Sedloňov	Sedloňov	08/2017
96.		Polom	08/2017
97.		Ošerov	08/2017
98.	Semechnice	Semechnice	12/2016
99.		Podchlumí	12/2016
100.	Sendraž	Sendraž	10/2013
101.	Slavětín nad Metují	Slavětín nad Metují	08/2014
102.	Slavoňov	Slavoňov	03/2014
103.		Blažkov	03/2014
104.	Sněžné	Sněžné	06/2015
105.	Trnov	Trnov	11/2016
106.		Houdkovice	11/2016
107.		Malá Záhornice	11/2016
108.		Záhornice	11/2016
109.		Zádolí	11/2016
110.	Val	Val	09/2015
111.		Provoz	09/2015
112.	Vršovka	Vršovka	05/2014
113.	Vysoký Újezd	Vysoký Újezd	06/2016

NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ obec, která byla okresním městem

Nové Město nad Metují bylo okresním městem. V čísle 2/2015 tohoto provedení „Novoměstského kurýra“ jsem uveřejnil mapu okresu Nové Město nad Metují z roku 1938. Které obce novoměstský okres tehdy zahrnoval, vyplývá z této mapy.

Seznam, který je uveden v předchozí tabulce je aktuální seznam obcí dle výše uvedené mapy novoměstského okresu.

Přidružené obce k těm větším odpovídají současnému stavu (t.j. cca rok 2017).

Tabulka je průběžně upravována a doplňována.

V jednotlivých číslech měsíčníku „Novoměstský kurýr“ se budu věnovat obcím, které jsou v tabulce na straně 3.

V tabulce najdete, ve kterém čísle měsíčníku „Novoměstský kurýr“ se o příslušné obci píše.

V knize „Nové Město nad Metují a jeho kraj“ o sobě obce novoměstského okresu napsaly krátkou nebo i delší informaci.

Ovšem je třeba připomenout, že v roce 1939, kdy kniha vznikala, už existovaly Sudety, tj. území, které bylo od Československa v roce 1938 dohodou velmocí v Mnichově odříznuto. A tak některé původní obce novoměstského okresu do knihy „Nové Město nad Metují a jeho kraj“, která vyšla na začátku roku 1940, nemohly nic napsat. Samozřejmě tyto obce jsem podle výše zmíněné mapy do okresu Nové Město nad Metují zahrnul.

Obce budu volit namátkově dle mé nálady, kam se mi bude chtít právě jet. Pokračuji obcí NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ (bez Krčína, který jsem si nechal na srpen).

Jindřich Buchal.

NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ Co o sobě napsali v roce 1939 v knize „Nové Město nad Metují a jeho kraj“:

Výše uvedená kniha „Nové Město nad Metují a jeho kraj“ je skoro celá o Novém Městě nad Metují. Takže si sem musím vybrat jenom velmi malou část. Ovšem už v příštím měsíci skončím tento seriál o obcích bývalého okresu Nové Město nad Metují a budu přemýšlet co dál. Zatím mě napadá zveřejnění právě té knihy o Novém Městě z roku 1940, samozřejmě její části na pokračování. Považuji ji totiž za nejlepší publikaci o našem městě. A také už je mimo dosah autorských

práv. Samozřejmě, existuje ještě jedna kniha s vysokou informační úrovní a to je Dvořáčková „Pohledy do minulosti Nového Města nad Metují“ z roku 1998, která obsahuje ohromné množství informací. I k té se chci někdy v budoucnosti vrátit.

Krčín jsem si nechal samostatně na srpen, to už bude dokončena rekonstrukce silnice a budou se dělat „jenom“ oba železniční viadukty. A Krčín si zaslouží samostatný popis, je totiž z hlediska historie přechůdce Nového Města nad Metují.

Tak se podíváme na to Nové Město.

Nové Město nad Metují.

Nové Město nad Metují je zajímavým příkladem vzniku renesančního města na pustém místě, kde nevedla čilá komunikace obchodní, kde nebylo žádné centrum řemeslné výroby a kde nerozhodoval ani žádný jiný důvod čistě hospodářský, nýbrž pouze vůle šlechtice-zakladatele. Přitom Jan Černčický z Kácova nebyl žádný magnát, třebaš člen panského rodu, když v r. 1484 koupil panství krčínské a současně si vymohl na králi právo založit město.

Myšlenku svou uskutečnil až po řadě let, když v r. 1501 založil Město Nové Hradiště nad Metují na kopci, odděleném údolím řeky od hradiště na levém břehu Metuje, kde patrně stál dříve ranně středověký hrad. Po dvou letech přenesl na Nové Město všechna práva městečka Krčína. Důvodem degradace jednoho města na prospěch druhého byla jistě větší schopnost obrany u města založeného na vrchu se sráznými boky.

Nově založené město bylo většinou postaveno ze dřeva, takže r. 1526 lehlo úplně popelem. Následujícího roku prodal Jan Černčický novoměstské panství Vojtěchovi z Pernštejna, po kterém nastoupil r. 1534 jeho bratr Jan z Pernštejna. R. 1548 koupil Nové Město Volf ze Štubenberka, pocházející ze Štýrska.

Rudolf ze Štubenberka, horlivý evangelík, se zúčastnil povstání r. 1618, ale nedožil se bělohorské porážky, protože počátkem r. 1620 byl usmrčen při výbuchu prachu v zámku jičínském. Jeho statky byly následujícího roku zkonfiskovány a r. 1623 koupil panství Albrecht z Valdštejna, jenž je již následujícího roku postoupil Magdaleně Trčkové z Lobkovic výměnou za jiné. Za její vlády vzniklo r. 1628 selské povstání, za něhož vzbouřenci dobyli města i zámku. Vzpouru potlačil Don Martin Huerta, při čemž zámek byl poškozen výbuchem prachu. R. 1629 koupil panství od své matky Adam Erdman hrabě Trčka z Lípy a po jeho zavraždění v Chebu bylo Nové Město znovu zkonfiskováno a r. 1638 darováno císařem Ferdinandem III. Irčanu Valterovi z Leslie. V držení tohoto rodu zůstalo Nové Město až do jeho vymření na začátku 19. století, kdy přešlo do rukou knížete Dietrichstejnu. R. 1908 koupili pak zámek a panství novoměstské Josef a Cyril Bartoňové, rytíři z Dobenína.

Půdorys Nového Města je určen již při jeho založení a dodnes se téměř nezměnil. Na horském hřbetu se strmými svahy na východě a západě a poněkud přístupnějšími na druhých dvou stranách vytvoře-

na byla obdélníková prostora se zaoblenými rohy, ohraničená hradbou vyzděnou z vrstvených velkých kusů kamene, prokládaných menšími kusy a úlomky. Hradba byla zesílena několika půlkruhovými baštami se střílnami a kruhovými věžemi. Ve svém jádru se zachovaly hradby téměř kolem celého města, místy ovšem byly odbourány do úrovně ulice, ale nejzachovělejší jsou mezi bývalou Horskou branou a zámek. Na vnější straně hradeb je parkán, zděný ze stejného materiálu jako hradby, jenž spojuje bašty a věže, aniž by je však obcházel. Příkop byl vykopán ve skále před oběma branami a na severní straně, odkud byl pohodlný přístup k hradbám. Mezi hradbami vytvořeno bylo pravidelné obdélníkové náměstí, uzavřené v jihozápadním a severovýchodním rohu branou, kdežto v druhých dvou rozích vznikly volnější prostory ustoupením děkanského kostela a dnešní radnice, jakož i zámku z líce náměstí.

Z doby Jana Černčického zachovaly se hradby a pravděpodobně i jeho tvrz, skrytá nyní v jihozápadním křídle zámku a prozrazující se pouze ostěními oken a portálu. Poněvadž již v r. 1503 byla na Nové Město přenesena práva městečka Krčína, zvláště dva výroční trhy, cla a různé platy, nutno předpokládati, že město bylo již osídleno. Z dřevěných domů se však nezachoval žádný. Nově založené město nemělo zprvu farní kostel, ale pouze kostelík sv. Maří Magdaleny na Krajském předměstí, podléhající při tom církevní pravomocí faráře v Krčíně. Tento stav byl neudržitelný a proto již r. 1513 koupila obec dům s městištěm pro postavení farního kostela a stavba byla dokončena r. 522. Následujícího roku koupen byl dům pro faru, kam se přestěhoval krčínský farář. Jaký byl vzhled kostela, dnes nevíme.

Z obou bran jen Horskou možno klásti do prvních dob města. Hmotná, těžká, hranolová věž s hladce omítnutými stěnami beze všech ozdob měla otvor brány sklenutý lomeným obloukem z velkých neprofilovaných kvádrů. Portál brány, ustupující za líc průčelí, byl zasažen do obdélníkové, zpět ustupující plochy, do níž zapadal zvedací most. V patře byla průčelná stěna brány proříznuta dvěma kolmými úzkými otvory, sloužícími k vytahování zvedacího mostu a pravděpodobně užívanými i jako střílny. Uprostřed mezi oběma otvory pod střechou bylo malé okno bez jakékoliv ozdoby. Nízká sedlová šindelová střecha z 19. století nedává tušiti její původní vzhled. Pozdně gotický vzhled, stroze užitková forma, vědomé zdůraznění fortifikačního účelu bez ohledu na městské stavby, stojící za ní, kladou bránu do doby založení města. Naproti tomu neznáme vzhled první brány Krajské, protože její vzhled, jak jej vidíme na vyobrazení z 19. století, posunuje její vznik až do pozdějších desetiletí 16. století. Již existence kruhové hradební věže, zvané Zázvorka, dokazuje, že brána vedle ní nemohla mítí podobný tvar, jako brána Horská.

Požár r. 1526 zničil Nové Město a Jan Černčický se snažil mu pomoci novým obdarováním v následujícím roce, ale téhož roku je prodal Vojtěchovi z Pernštejna. Ten umřel r. 1534 a nastoupil po něm jeho bratr Jan, který však novoměstské panství prodal roku 1547 nejvyššímu purkrabí Volfu Krajčí z Krajku, od něhož je v následujícím roce koupil štýrský šlechtic Volf ze Štubenberka.

Během 20 let mezi r. 1527 - 1547 dostalo město, ovšem mimo zámek, vzhled, který ve svém jádře je zachován do dnešního dne. Kte-

rému z obou bratří však možno přičísti výstavbu Nového Města, jež tehdy teprve dostává i stavebně ryze renesanční charakter? Lákal by dáti přednost Janovi, jenž po svém nastoupení v dědictví české linie přivádí z Moravy italské umělce do Pardubic a r. 1537 jich část posílá do Prahy na stavbu královského letohrádka a tím ukazuje cestu, kudy šla renesance z Itálie do Prahy. Nebyla to cesta přímá, nýbrž oklikou přes Uhry, Moravu a pernštejnské statky ve východních Čechách. Ovšem proti tomuto předpokladu mluví portálek domu č. 31 na jižní straně náměstí se vsekáním nápisem v nadpraží:

PAN WACZLAW 1534. Nápis, provedený v renesanční kapitále rukou italského kameníka, ukazuje dobu dokončení stavby domu, jenž však nebyl stavěn izolovaně, nýbrž v souvislosti se sousedními. Ještě dnes pohled na všechny čtyři strany náměstí prozrazuje jednotný plán výstavby města. Na všech stranách náměstí postaven byl v přízemí určitý počet arkád širokých podsíní, nad něž pak, někdy i bez ohledu na řešení přízemí, vystavěna byla patra jednotlivých domů, jak dokazují krajní domy na východní straně u bývalé Krajské brány. K jednotě přízemních částí se pojila i jednota horních částí průčelí. Jednoduché, klidné fagády jednopatrových domů s nepravidelně rozloženými okenními otvory a plným atikovým patrem, zakrývajícím velkou část sedlových střech, postrádají jakéhokoliv detailního dělení. Jen silně vytažená kordonová římsa odděluje přízemek od patra a podobný architektonický článek ohraničuje výraznou horizontálou fagády nahoru. Klidnou tuto linii zvlhčuje buď hřeben vyčnívající střechy, nebo jej maskující štíty, jež datují svůj vznik v dnešních tvarech 18. a 19. stoletím.

Poměrně nejlépe zachováno je pořadí šesti domů na severní straně náměstí, kde tvoří celistvou kulisu, pravidelně přerušovanou okapními rourami, jež násilně rozdirají kordonovou římsu, probíhající po celé stěně. Okapní roury byly z úředního nařízení umístěny na domy až r. 1820, aby nahradily dřívější chrliče, metající dešťovou vodu daleko do náměstí. Pravé nároží je dům, který pro své dominující postavení, způsobené větší výškou domu, jiným tvarem střechy i bohatší rustikovanou fagádou, měl historické odůvodnění. Do r. 1894 byla zde radnice, jež dříve byla vyznačena i věžičkou na střeše.

Mnohem porušenější ve svém vzhledu je strana východní, kde se 19. století snažilo individualizovat fagády jednotlivých domů, ať šablonovými formami renesančními nebo neujasněnými tvary barokními. Nejtěžším zásahem do vzhledu náměstí pak byla stavba hotelu, kde trasovou konstrukcí byla násilně zničena harmonie arkád loubí.

Také jižní strana náměstí podlehla novějším úpravám. R. 1869 bylo zbořeno staré děkanství, nově rozšířeno o sousední dům a zvýšeno o druhé patro. Rovněž sousední domy byly pozměněny, i když ne v celkovém obrysu, tedy aspoň v jednotlivostech.

Úplně změněna je západní strana náměstí. Požár r. 1888 zničil ji úplně, při čemž se osvědčila výhodnost podsíní pro ukrytý tam movitý majetek, což bylo jedním z důvodů, že byly zachovány i při novostavbách. Vzhled těchto domů ukazuje nízkou úroveň stavební kultury koncem 19. st., ale přece nutno uznati dobrou snahu a porozumění pro výškové poměry celého náměstí, jež nebyly porušeny.

V jihovýchodním rohu náměstí až u hradeb stojí děkanský kostel Nejsvětější Trojice. Jednoduchá stavba s věží je dokladem církevní architektury z doby chudé na kostelní stavby. K presbytáři s opěráky, ač klenba už není žebrová, se připojuje loď s emporami pro literáty. Zadní část kostela v přízemí pod hudební kruchtou je prodloužena tak, že nad ní stojí část děkanské budovy. Proti kostelu v téměř koutě stojí dnešní radnice, dříve škola, jež svou hmotou dobře reprezentuje svůj význam mezi ostatními domy měšťanskými.

Napříč města v severozápadním rohu ustupuje daleko z náměstí zámek a vytváří tak před sebou volnou prostorou. Je to pevnost ve městě, od něhož byla oddělena i hlubokým příkopem a je to také pohodlné sídlo novoměstských majitelů.

Brzy po založení města vznikají obě předměstí, při nichž se již neuplatňuje vůle vytvořit vědomě architektonický celek. Rozhoduje zde příliš mnoho nahodilých okolností až do dnešní doby. Při tom Krajské předměstí roste rychleji a snaží se být druhým městem vedle města v hradbách, kdežto Horské předměstí zůstává vesnicí, krčící se pod ochranu svého většího souseda.

Nové Město na první pohled činí dojem neporušeného renesančního města, které se neměnilo během staletí. A přece, pozorujeme-li je blíže, najdeme mnohé, co přidaly pozdější doby a srovnáme-li s tím zachované zprávy a několik starých vyobrazení, můžeme se pokusit načrtnouti jeho vývoj v minulosti.

Celkový vzhled města v druhé čtvrti 16. století nadiktovala vůle pánů z Pernštejna a uskutečnili ji jejich italská stavitelé. Nebyli to samozřejmě prvořadí umělci, ti našli hojnost zaměstnání na knížecích dvorech italských a v Římě, ale byli to dobří řemeslníci, kteří během doby podléhali i vlivům domácího prostředí a snažili se vyrovnati se s pozdně gotickou uměleckou tradicí. Domy s loubím v přízemí jsou běžné v českých městech 15. století, ale nejsou neznámé ani v městech severní Itálie, odkud k nám přicházeli renesanční umělci a řemeslníci. Novoměstské podsíně jsou však renesanční, nejen užitím půlkruhového oblouku, ale také svými proporci. Domácí tradice uplatnila se však při nich na nízkých hranolových pilířích skosených na hranách a na vyzlabené hraně oblouků. Ještě nápadnější je zápas renesance a gotiky na několika zachovaných domovních portálech. Jsou převážně pravouhlé a výjimečně půlkruhem zaklenuté. Motiv profilace ostění z protínajících se prutů je gotický, ale mělkost profilace a některé články mezi pruty prozrazují ruku italského kameníka. Na portále domu č. 31 přistupuje k tomu ještě výše uvedený nápis, který by nebyl dovedl vytesat domácí kameník. Dokladem renesančního citění jsou proporce domovních průčelí, kde šířka domu je zdůrazněna proti jeho výšce. Většina domů měla renesanční štíty dělené pilířky a zakončené půlkruhy, navazující na vzory severoitalské. Výjimku, zdá se, činil dům na západní straně náměstí, zdobený nyní nově odkrytou sgrafitovou výzdobou. Měl podle vyobrazení ještě v r. 1860 štít složený z úzkých vysokých obdélníkových štítků. Dům s užším průčelím než ostatní domy, stojící na jedné arkádě, prozrazuje pozdně gotické formy a z důvodů, dnes nám neznámých, přidržel se starší domácí tradice výtvarně. K jednotě vzhledu měšťanských domů přistu-

puje i jednotnost jejich konstrukcí a vnitřní dispozice. Z přízemního velkého mazhausu stoupají schody do patra a vede chodba do zadní části domu, obrácené do ulice na hradbách. Jen čtyři z nich byly již v 16. století přistavěny k městské zdi, ovšem s ponecháním průchodu k volným částem hradeb.

V 16. století bohatnou města a bohatnou i měšťané. To lze sledovat dobře, ba snad lépe v městech poddanských než v královských, kde konfiskacemi obecního majetku koncem první poloviny století se snaží král zneškodnit nebezpečně vzrůstající moc třetího stavu. V Novém Městě se tehdy dostavěl farní kostel a v druhé polovině století vrostly na Krajském předměstí dvě nové stavby kostelní. V letech 1560 - 1562 byl vystavěn hřbitovní kostel Všem Svatých domácím stavitelem, naturalisovaným Italem Andrešem Vlachem. Kostel měl zprvu dřevěný strop, ale obětavostí měšťanstva bylo možno již po 12 letech přikročiti k jeho zaklenuť. Je to malá, opět typická goticko-renesanční stavba se širokou polygonální presbytáři a nemnoho širší lodí. Poněkud později postavili si Novoměstští druhý kostel v sousedství špitálu chudých, zasvěcený sv. Maří Magdaleně. Stalo se tak r. 1586, ale k zaklenuť došlo až r. 1597. Svým vzhledem se nelišil asi mnoho od hřbitovního kostela.

Brzy po polovině 16. století se změnil i vzhled vstupu do města z Krajského předměstí. Mezi kruhovou věží Zázvorkou a svahem byl vystavěn hmotný dům o dvou patrech s atikou a dvěma štíty, dělenými horizontálně římsami. V přízemí vedl půlkruhem zaklenutý vstup do brány. Krajská brána se lišila úplně svým vzhledem od brány Horské. Zde zmizel vědomě zdůrazněný fortifikační účel a byl nahrazen monumentálně architektonicky řešenou stavbou, zakrývající pravý účel její existence. Na druhém konci náměstí u kostela zmizela v letech 1589 - 1595 dřevěná škola a ustoupila hmotné kamenné stavbě, vystavěné na místě řeznických krámů. Do náměstí měla dva štíty a věžičku pro zvonec. V přízemí zůstaly krámy, kdežto v patře byly školní místnosti. Architektonicky krásně vyřešené náměstí nebylo dlážděné, ani výškově srovnané a nezůstalo ani velkou prázdnotou prostorou, vyzdobenou dnes jen dvěma plastickými díly. Denní život vyžadoval mnohá zařízení, která nezvyšovala architektonický účín interiéru náměstí. Krámy a stolice při výročních trzích zmizely po jejich ukončení a stejně tomu bylo se zařízeními pro komedie, jež zde pořádali již v 16. století rektori novoměstské školy. Mnohem více rušil vzhled náměstí obecní pivovar, který stál před děkanstvím a sousedním domem č. 29. Bylo zásluhou Albrechta z Valdštejna, jenž vzal měšťanům právo piva vaření, že tento cizotvar zmizel z náměstí již v 17. století. Na náměstí byly v 16. století také čtyři hrncířské krámy, jež byly obcí pronajímány. Pro vodu na hašení požáru byl na náměstí rybníček, zrušený až v 19. století, dále studně a dřevěné kašny a ve středu náměstí stál dřevěný pranýř se šindelovou stříškou.

Největší změna v půdorysu i siluete Nového Města nastala za Štubenberků, z nichž Jan převzal r. 1551 panství po svém otci. Tomu nestačila již poměrně malá tvrz Jana Černického a proto začal stavěti velmi brzo nový renesanční zámek. K jihozápadnímu starému stavení přistavěl kolem obdélníkového dvora tři křídla s složenou velkou věží kruhového půdorysu do severního rohu a malou věží v jižním

rohu. Zdá se, že Štubenberk si nepovolal ke stavbě zámku italského architekta, nýbrž německého, podléhajícího vlivům renesance prošlé západním prostředím. Nebylo zde užito arkádových galerií, vyvolávajících dojem lehkosti celé stavby a umožňujících přímé vstupy do jednotlivých místností. Ve všech křídlech a patrech byla možná komunikace pouze z jedné místnosti do druhé. Dvorní fagády i průčelí dvoupatrového zámku byly pokryty chiaroskurovými malbami architektonickými a částečně i figurálními. Ostění oken dostala šedě v šedém s nanesenými světlými malované křídlové polosloupy, nadokenní a podokenní římsy s prohnutými křídlovými ozdobami a na hlavní průčelí mimo to vymalovány byly řady výklenků. Ve velkých sálech i menších místnostech I. patra jsou nyní mohutné valené nebo křížové klenby s hranami vysoko vytaženými z malty. V jednom z nich jsou vysoko pod obloukem klenby vymalovány znaky ve vavřínových věncích a letopočty 1558 a 1568. Na klenbách a někde i na zdech jsou pestré groteskní malby nebo rozviliny rostoucí z váz. Umístění štubenberských znaků svědčí k hypotéze, že za Jana ze Štubenberka nebyla patra zaklenutá, nýbrž měla pouze dřevěné stropy. Teprve ke konci 16. nebo začátkem 17. století, pravděpodobně za Rudolfa ze Štubenberka, bylo první patro zaklenuto a vyzdobeno groteskní malbou, příbuznou motivům rytinových předloh augsburského rytce Lukáše Kiliána.

Malované zdi zámku vyvolaly koncem 16. století napodobení na domech zámožných měšťanů, u nichž se již probudila touha po vnějším zdůraznění jejich majetku a jimž nemohlo vyhovovati jednotné architektonické řešení celého náměstí. Proto zdobí průčelí svých domů sgrafitem nebo malbou architektonických článků a znaků, jak ukazují znovu odkryté ukázky této, jistě mnohem rozšířenější výzdoby domů v době rudolfinské.

Znovu změnil svůj vzhled zámek za Valtra z Leslie. Změny dotkly se nejen vnějšku, ale také vnitřní výzdoby. Tento uměnímilovný žoldněř z třicetileté války hned po jejím dokončení začne s přestavbou renesančního zámku, aby se vyrovnal svému druhu z bitev a sousedu na Náchodě Oktaviu Piccolomini. Dispozičně změnil nádvoří přistavěním chodeb do dvora na křídlech jihozápadním a jihovýchodním a posunutím dvorní zdi severovýchodního křídla do dvorního prostoru. V přízemí obklopil dvůr skutečnými arkádovými chodbami v křídle jihozápadním a jihovýchodním, v křídle severovýchodním přistavěním pilířů s oblouky ke zdem vytvořil veliké výklenky, kdežto v křídle severozápadním byly tyto arkády pouze naznačeny v omítce. Malované renesanční průčelí nevyhovovalo již baroknímu citění doby a proto bylo omítnuto a rozděleno maltovými lesenami a plochými vodorovnými pasy na řadu polí, v nichž zasazena byla ostění oken. Mohutný bosovaný portál se segmentovým štítem, rozrušeným velikým znakem, dostal plošší nástavec s podobným štítem, aby ovládl velikou plochu zámecké fasády. Naproti tomu zcela jiný dojem skýtá pohled na zámek z luk u Metuje. Zde nevidíme přepychové panské sídlo, nýbrž přísnou hladkou plochu pevnosti, jež tvoří součást hradeb. Způsob přestavby zámku prozrazuje ruku italského architekta. Kdo jím byl, nelze s určitostí tvrdit. Není vyloučeno, že to byl Karel

Lurago, architekt a veliký podnikatel staveb po celých Čechách, jehož jméno se objevuje v novoměstských archiváliích od r. 1654. Pracoval v té době v Náchodě na zámku, stavěl v městě radnici a dělal návrh na kostel a klášter kapucínský, k jehož uskutečnění však nedošlo. Přestavbou se stal novoměstský zámek pohodlným sídlem panským, v němž I. patro zůstalo celkem v nezměněném stavu, jak jej vytvořila doba kolem r. 1600.

Hlavní péči věnoval však Leslie úpravě II. patra. Dřevěné stropy byly nahrazeny klenbami s bohatou figurální i ornamentální výzdobou, datovanou na dvou místech vyrytým letopočtem 1655 a 1656. S výzdobou II. patra souvisí i výzdoba kaple v I. patře. Štuky nezdaří se býti prací jedné ruky, nýbrž nejméně dvou a snad i několika umělců. Zda některé z nich patří Batistovi Bianchi, který se objevuje v Novém Městě r. 1657 a 1660, nelze ovšem zjistit. Vrcholem výzdoby měly býti malby, pro něž štuk byl pouze rámcem. Byl pro ně vybrán pražský malíř, který také pracoval v Náchodě, Fabián Václav Harovník. Ten vyzdobil klenby deseti místností dlouhou řadou vyobrazení z mythologie, z trojské války, z římských dějin a apotheosou rodu Lesliů. V zámecké kapli jsou pak od něho namalovány výjevy ze života Kristova. Malby byly provedeny v druhé polovině let 50tých a počátku let 60tých 17. století. O Harovníkovi máme celkem dosti zpráv a známe i jeho práce v Náchodě, Novém Městě a v lobkovickém paláci na pražském hradě. Harovník byl r. 1650 přijat od malířského cechu na Starém městě Pražském s prominutím mistrovského kusu, protože již před tím byl členem cechu na Novém městě Pražském. Po třech letech byl zvolen starším pořádku a byl jím společně s Karlem Škrétou. Zemřel r. 1683.

Pro ocenění díla Harovníkova je důležité srovnati je s ostatní malířskou výzdobou předcházející i současné doby v Čechách.

Není ji mnoho a patří do okruhu renesance. Výjimku činí výzdoba valdštejnského paláce v Praze, kde stavitel a malíř nevalné úrovně, Bartolomeo dél Bianco, ukázal ranně barokní směr této dekorace. Téměř přímo na něho navazuje Harovník, jenž má konkurenty ve stěhujících se italských malířích a malířích neznámých jmen, kteří zdobili jezuitské kostely a koleje. Nástropní obrazy v Harovníkově době jsou stále ještě druhořadou dekorací interieurů, kde hlavní slovo měl štuk, který svou plastičností se stává součástí architektury a jasně vyjadřuje svou tektonickou funkci po sepětí celého prostoru. Malba vyplňuje pouze větší nebo menší pole různě ohraničená a uplatňuje se jako motiv dekorativní. Názory italského manýrismu druhé poloviny 16. století jsou zde stále vůdčí myšlenkou a jim se podřizuje i Harovník. Proto také většina jeho obrazů je bližší tendencím renesančním než barokním. Jednotlivé postavy nebo skupiny jsou pečlivě řazeny vedle sebe jako stejně důležité části bez vědomé snahy sepnouti vše v jeden celek. Jsou to nástěnné obrazy, které místo na kolmou zeď byly namalovány na šikmou nebo prohnutou plochu klenby. Výjimku činí jen apotheosa rodu Lesliova, kde těžiště celého děje se vysunuje do levé strany a kde ilusivním způsobem se snaží malíř popřítí tektoničnost klenební plochy, Harovník, právě tak jako jiní malíři, nekomponoval samostatně své obrazy, ale dělal je podle rytých předloh, časově

často od sebe vzdálených. Tak pro vyobrazení smrti Didoniny použil rytiny G. J. Rossiho podle Petra Testy, pro příchod Aeneův do Latia mu byla vzorem rytina J. Fr. Greutera podle Petra dá Cortona, únos Sabine maloval podle obrazu Eneáše Vicco, rytého Tomášem Barim a pro scénu kladení Krista do hrobu v zámecké kapli našel si rytinu P. Pontia podle Tiziana. Absolutní hodnota díla Harovníkova není mimořádná, ale proto přece zůstává tento malíř hlavním představitelem nástropní malby v Čechách v třetí čtvrti 17. století.

Mimo zámek se nemění v 17. století mnoho vzhled Nového Města. Protireformace plní pozvolna kostely novým barokním zařízením, ale ze stavebních podniků možno uvést pouze Loretánskou kapli, vystavěnou snad kolem r. 1680. Z užitkových zařízení byla pořízena na náměstí r. 1663 jen monolitová kašna. Koncem století počínají se také veřejná prostranství zdobiti sochami. Tak r. 1687 postavil Jakub hr. Leslie sochu sv. Václava na Dupačce, práci podprůměrného sochaře, kterou o mnoho předčil sloup se sochou P. Marie, postavený na náměstí r. 1696 nákladem měšťanů. Mnohem lepší práci, než socha sv. Václava, je socha sv. Jana Nepomuckého, kterou r. 1709 postavil před Krajskou branou Jakub hr. Leslie. Je to replika sochy s Karlova mostu v Praze, postavená ještě před svatořečením světovým. V 18. století byla plastická výzdoba města doplněna ještě sochou sv. Leopolda, kterou na Dupačce postavil r. 1765 Leopold hr. Leslie - dnes stojí na valu u zámku - a po ukončení války sedmileté postavili měšťané r. 1767 rokokové sousoší Nejsvětější Trojice na vysokém podstavci, dobře komponovanou a modelovanou práci, jež důstojně zakončila snahu měšťanů i majitelů panství po umělecké náplni veřejných prostor města.

18. století rozmnožilo počet církevních staveb o dvě další. R. 1729 založil Jakub Arnošt hr. Leslie na Krajském předměstí kostel sv. Salvátora, který byl zrušen za Josefa II. a zbořen r. 1877. Příznivější osud měla kaple sv. Jana Nepomuckého, vystavěná v l. 1736 až 1738 děkanem Janem Jiřím Venclíkem na Horském předměstí. Malá obdélníková stavba s mansardovou střechou a sanktusníkem je zevně členěna toskánskými pilastry. R. 1787 byla sice také zrušena a prodána, ale koupená vrchností zachovala se až do dnešního dne. Nejdůležitějším stavebním podnikem tohoto století byla stavba kláštera a kostela Milosrdných bratří. Jakub Leslie koncem 17. století začal vyjednávat s řádem Milosrdných bratří o zřízení kláštera s hospitem pro deset nemocných. Jednání bylo skončeno r. 1692 a město bylo ochotno věnovati tomuto účelu špitál chudých na Krajském předměstí. Pak však nastala zdlouhavá jednání se státními i církevními úřady a teprve r. 1696 uvedeni byli řeholníci do nového sídla, které však bylo v zuboženém stavu. Po dalších obtížích dostali k užívání kostelík sv. Maří Magdaleny, když před tím již vystavěli nemocnici a potřebné místnosti klášterní. Své sídlo stále rozšiřovali a konečně r. 1767 byl dostavěn nový velký kostel, zasvěcený Narození Panny Marie. K vysoké, světlé hlavní lodi, sklenuté plackovými klenbami se stejně vysokou i širokou pülkruhovou presbytáří se připojuje nižší levá loď postranní a Loretta. Zevnějšek kostela se silně vyloženými pilastry, přecházejícími v mohutné zalamovanou hlavní římsu, vystupňuje svým klasic-

sujícím vzhledem rozdíl od mnohem měkčích barokních forem věže, dokončené r. 1750. Přísný řád silných pilastrů zvyšuje plastičnost fasády konventu a činí ji vhodným doplňkem výrazné fasády kostelní.

Vzhled náměstí v 18. století se celkem nezměnil. Jen požáry nebo znovu a znovu se objevující touha po individualisování domovního majetku byly příčinou změn štítů domovních. Někde byly nahrazeny renesanční štíty tvary barokními nebo i rokokovými, nebo aspoň renesanční štíty byly snižovány, po případě odstraněny. Úplně změněn byl vzhled školy pozdně empirickou úpravou a také vzhled děkanství při přestavbě, jež bohudík zůstala zcela ojedinelým pokusem, protože ji vneseno bylo do náměstí nové a málo vhodné měřítko. Tak pozvolna dostává náměstí dnešní vzhled, protože změny pokračují v 19. století, až požár r. 1888 rázem zničil vzhled celé jedné jeho strany.

19. století vyčistilo prostoru náměstí odstraněním rybníčku a jiných nepotřebných již zařízení, takže na něm zůstaly jen oba sloupky a kašna. K regulaci úrovně náměstí došlo však teprve r. 1905, kdy, jak ke sloupu P. Marie, tak Nejsvětější Trojice bylo nutno přidělati další schody. 19. století začíná si všimati i hradeb, jejichž fortifikační význam již dávno zmizel. Parkány byly osázeny a změněny v zahrádky a vinice a bašty proměněny v útulné altánky. Druhá polovina 19. století tyto svědky bývalého odloučení města od předměstí přímo nenávidí a ničí je s nepochopitelnou radostí. R. 1874 byla zbořena Krajská brána a r. 1905 padla brána Horská, ačžádané uvolnění komunikace nezískáno a hradby, pokud jejich materiálu nebylo užito k zvyšování silnice na Horském předměstí, ponechány jako nutné zlo a spolu dobro, protože činí terasovitou nadezdívku strmých svahů.

Silueta města, jež je poměrně vyrovnanou obrysovou linií městských domů nad věncem hradeb s dvěma dominantami na okrajích, věžemi zámeckou a kostelní, utrpěla ve své celistvosti zbořením obou bran, kde místo jejich hmoty ježí široké průlomy. Počátkem 20. století možno zaznamenati radostný čin: záchranu novoměstského zámku. Nový majitel, Josef rytíř Bartoň z Dobenína, učinil z něho nejen své pohodlné sídlo, ale také vzorně udržovanou památku. Bylo potřeba velké obětavosti a námahy, aby se z velkého činžovního domu konce 19. století vyloupl opět nádherný zámek. Restaurace byla provedena podle návrhu arch. Dušana Jurkoviče, který se snažil pietně zachovati nejen stav zámku z přestavby 17. století, ale místy pozvednouti i clonu, která zakrývala stavbu 16. století. Fasáda k náměstí byla zbavena omítkového pláště lesliovské úpravy a dobře opravena byla její chiaroskurová výzdoba. Ta byla odkryta i uvnitř zámku, stejně jako byly malby restaurovány v obou patrech akad. malířem Josefem Linhartem z Brna. Menší změny a doplňky provedl Jurkovič na průčelí k řece přidáním balkonu a úpravou obou věží. Do opraveného zámku ukládal a ukládá nynější jeho majitel umělecké památky i výtvořiny moderního umění. Před zámkem byli postaveni braunovští liliputi a dva medvědi od J. Šejnosta, uvnitř maloval klenby I. patra Fr. Kysela, rodinné portréty dělal V. Nechleba, busty a plakety O. Španiel a od jiných umělců získána další umělecká díla k výzdobě zámku. Škoda, že bartholomájské restaurace zámku v Novém Městě a na Zbraslavi našly málo následovníků mezi těmi, kdo získali v posledních 20 letech stará šlechtická sídla.

Dobře působila však restaurace zámku na majitele domů v Novém Městě. Najdeme zde několik pietních oprav, zvláště na domech s renesančními malbami a sgrafity. Ovšem každému se nelíbí průčelí, na němž jsou zachovány jen kusé zbytky kdysi bohaté výzdoby. A proto táž snaha, chtějící zkrášlit staré domy novými a módními prostředky, která se objevila na náměstí již v poslední čtvrti 19. století, kdy hladké plochy byly zdobeny plastickou rustikou a kdy okna dostávala pseudoslohové římsy, se stejně objevuje i dnes. Nejde již o nové architektonické motivy, ale o nový a honosnější druh omítky. Místo staré, dobré omítky vápenné se průčelí pokrývají tvrdou umělou omítkou a některé články se provádějí v umělém kameni. Při tom nejen zmizí různé architektonické články, jež nelze dobře provésti v umělé omítkě, ale mění se i celý vzhled domu a tím i vzhled náměstí, které bylo a dosud z velké části je jedinečným dokladem města řešeného jako jednotný architektonický útvar z vůle zakladatele a tvůrčí schopností renesančního architekta.

Dr. Karel Guth.

Nové Město nad Metují píše o sobě.

Nové Město nad Metují se nachází v severovýchodních Čechách v okrese Náchod (Královéhradecký kraj) na geografickém rozmezí úrodné nížinné části Královéhradecka a Orlického podhůří.

Průměrná nadmořská výška města je 332 m n. m., členitost terénu dosahuje rozdílu ve výšce až o 90 m. Městem protéká řeka Metuje, která společně se skalnatým ostrohem historického centra představuje typickou dominantu města.

Město bylo založeno v roce 1501 Janem Černčickým z Kácova. V prostoru Husova náměstí se však nacházelo výraznější osídlení již v období kultury slezskoplatěnické doby bronzové (kultura lidu popelnicových polí), které zřejmě souviselo s blízkým hradištěm. Ve středověku byla v okolí pouze tvrz a osada, jejíž vznik spadá do 13. století - první písemné zmínky jsou ale až z doby za vlády Jana Lucemburského.

V současné době se skládá ze čtyř katastrálních území: Nové Město nad Metují, Krčín, Vrchoviny, Spy.

Nové Město nad Metují je členem mnoha sdružení, asociací, svazků apod. Z Nového Města nad Metují pochází nebo k němu má vztah řada významných osobností.

Historické centrum města je vyhlášeno městskou památkovou rezervací. Jednou z nejceněnějších historických památek a jedním z hlavních turistických cílů je novoměstský zámek. Z původního hradu vznikl renesanční a raně barokní přestavbou dnešní zámek spolu se zahradami na severním okraji. Poslední úpravy byly prováděny v 1. třetině 20. stol. architekty Jurkovičem a Janákem. V zámku se nachází interiéry barokní, secesní a art deco, na jejichž výzdobě se podílela řada významných českých výtvarných umělců (Kysela, Johnová, Teinitzerová, Šimák). Před zámkem a v jeho zahradě jsou umístěny vyhledávané barokní sochy

trpaslíků Matyáše Bernarda Brauna a celodřevěný krytý most v zámecké zahradě.

Zámek těsně přiléhá k Husovu náměstí. V letech 2009 – 2011 proběhla kompletní rekonstrukce náměstí. Při rekonstrukci mimo jiné došlo k odkrytí studny z 16. století, která se stala jeho novým výrazným prvkem. Severní fronta domů s obnovenými renesančními fasádami a protilehlý kostel Nejsvětější Trojice jsou významnými památkami typickými pro město.

Dalšími významnými památkami ve městě jsou: rokokové sousoší Nejsvětější Trojice z roku 1767, Mariánský sloup z roku 1696, pomník Bedřicha Smetany z roku 1954, zachované opevnění v celém obvodu historického jádra města, barokní klášter Milosrdných bratří s Loretánskou kaplí a chrámem Narození Panny Marie, Husův sbor, (postavený dle projektu architekta J. Freiwalda a oceněný v roce 1934 jako nejlepší sakrální stavba roku), kaple sv. Barbory na Rezku, letní vila rodiny Bartelmusovy vybudovaná na Rezku roku 1901 arch. Jurkovičem, zřícenina hradu Výrov s vyhlídkou na „český Betlém“, původně raně gotický kostel sv. Ducha v Krčíně ze 13. století.

V nejbližším okolí se nacházejí přírodní rezervace Peklo (zařazena do systému Natura 2000) zahrnující romantická údolí řek Metuje a Olešenky mezi Náchodem a Novým Městem nad Metují, výletní restaurace Peklo (mlýn přestavený podle návrhu arch. Jurkoviče), roubený kostel sv. Jana Křtitele ve Slavonově z roku 1553.

V širším okolí města se nachází velké množství dalších atraktivních a vyhledávaných lokalit: (vodní nádrž Rozkoš, Babiččino údolí a zámek Ratibořice, pohraničního pevnostního systému - Dobrošov, památky z prusko-rakouské války 1866, Orlické hory). Nejbližšími městy (do 20 km) v okolí jsou: Dobruška, Náchod, Opocno, Česká Skalice, Hronov, Jaroměř.

Nové Město nad Metují je přirozeným spádovým střediskem Novoměstského regionu. Svoji velikostí (2 313 ha) a počtem obyvatel, 9 550 obyvatel k 1. 1. 2016, se řadí na rozhraní menších až středně velkých měst v rámci ČR. Je přirozeným spádovým centrem vzdělávání, zaměstnanosti, průmyslu, obchodu a služeb pro okolní obce a administrativním sídlem správního obvodu obce s rozšířenou působností a sídlem Dobrovolného svazku obcí Region Novoměstsko.

Nové Město nad Metují je městem s průmyslovou tradicí (strojírenství, polygrafie, textilnictví, potravinářství a částečně chemický průmysl, zpracování potravinářských produktů, výroba textilu a strojírenské techniky; tradičními obory jsou hodinářská výroba, výroba kosmetiky a barev, tiskařská výroba) a rozvinutým zemědělským zázemím. Největším zaměstnavatelem zaměstnávajícím nad 500 pracovníků je firma Ammann Czech Republic a.s. Dalšími významnými podniky jsou firma Hronovský s.r.o., Verner potraviny s.r.o. a další viz tabulka.

Nové Město nad Metují dlouhodobě vykazuje nižší hodnoty ukazatele registrované míry nezaměstnanosti než okres Náchod a významně nižší hodnoty než Česká republika jako celek.

NEJVĚTŠÍ ZAMĚSTNAVATELÉ VE MĚSTĚ

Obchodní jméno	Převažující činnost	Poč. zam.
Ammann Czech Republic a.s	Výroba strojů pro těžbu, dobývání a stavebnictví	500 – 999
Hronovský s.r.o.	Výroba ostatních dílů a příslušenství pro motorová vozidla	250 – 499
Verner potraviny s.r.o.	Maloobchod s převahou potravin, nápojů a tabákových výrobků v nespecializovaných prodejnách	200 – 249
Bauch, Navrátil s.r.o.	Výroba vlnitého papíru a lepenky, papírových a lepenkových obalů	100 – 199
Detecha, chemické výrobní družstvo	Výroba nátěrových hmot, dekorativní a zdravotní kosmetiky	100 – 199
Město Nové Město nad Metují	Všeobecné činnosti veřejné správy	100 – 199
Nový Elton a.s.	Výroba spojovacích materiálů a spojovacích výrobků se závity	100 – 199
Deva Nutrition a.s.	Výrobce kojenecké a dětské výživy nemléčného typu	100 – 199
Střední škola a Základní škola, Nové Město nad Metují	Vzdělávání	100 - 199
Nyklíček a spol. s.r.o.	Tkaní textilií	100 – 199
Orlobus a.s. *	Ostatní pozemní osobní doprava j. n.	100 – 199
SPŠ, SOŠ a SOU, Školní 1377	Střední odborné vzdělávání na učilištích	100 – 199

*k 1. červenci 2012 zanikla sloučením s Veolia Transport Východní Čechy a.s.
Zdroj: Český statistický úřad, 2014

Městem prochází silnice první třídy I/14 (popis silnic I. třídy) a železniční trať č. 026 Týniště nad Orlicí - Otovice, zastávka (mapa ČD), dále se v katastru Krčín rozkládá místní letiště sloužící především pro rekreační účely.

Občanská vybavenost v oblasti školství, zdravotnictví, sociálních služeb, kultury, sportu, maloobchodu a služeb je v Novém Městě nad Metují dobře zabezpečena. Ve městě fungují 3 mateřské školy (včetně speciálních tříd pro zrakově oslabené děti a děti s vadami řeči), 3 základní školy (1.-9. třída): ZŠ Komenského, ZŠ Krčín a ZŠ Malecí. Dále zde fungují dvě školy poskytující vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami: Mateřská škola a Základní škola speciální NONA, o.p.s., Rašínova ul. 313 a Střední škola a Základní škola Nové Město nad Metují, Husovo nám. 1218, zřizovatel Královéhradecký kraj.

Středoškolské vzdělání ve městě zajišťuje jediná škola: Střední průmyslová škola, střední odborná škola a střední odborné učiliště Nové Město nad Metují, Školní 1377, jež vznikla v roce 2011 sloučením 3 středních škol působících v Novém Městě nad Metují. Jejím zřizovatelem je Královéhradecký kraj. I po sloučení školy nabízejí široké spektrum studijních oborů ukončených maturitní zkouškou i závěrečnými vyučovacími zkouškami.

Ve městě dále působí ZUŠ Bedřicha Smetany, DDM Stonožka.

Ve městě je zajištěna lékařská péče ve standardním rozsahu a kvalitě prostřednictvím ordinací praktických a odborných lékařů. Nejbližší nemocnice je v Náchodě (12 km) a Fakultní nemocnice v Hradci Králové (30 km).

V Novém Městě nad Metují existuje několik zařízení, která nabízejí různé sociální služby. Sídlo zde mají tři registrovaní poskytovatelé sociálních služeb – Sdružení zdravotně postižených NONA, Městské středisko sociálních služeb OÁZA a službu sociální rehabilitace Centrum prevence Mandl.

Městské středisko sociálních služeb OÁZA provozuje následující zařízení a poskytuje následující služby:

Domov pro seniory – pobytová služba
Pečovatelská služba – terénní služba
Odlehčovací služba - pobytová služba
Centrum denních služeb Domovinka – ambulantní služba
Nájemní dům – pobytová služba
NONA - společnost zdravotně postižených NONA, o.s. poskytuje ambulantní služby stacionáře pro mládež a dospělé s mentálním postižením a kombinovanými vadami.

Centrum prevence Mandl je organizační složkou Nového Města nad Metují. Jedná se o ambulantní sociální službu registrovanou podle Zákona o sociálních službách, cílovou skupinou jsou osoby ve věku 15 – 65 let. CP Mandl poskytuje pomoc a podporu klientů v schopnosti vnímat potřeby své i potřeby druhých, umět je naplnit, nebo umět hledat cesty k jejich naplnění. Všeobecným cílem služby je posílit v klientovi důvěru v sebe a své schopnosti, žít život podle svých představ a v souladu s potřebami druhých a s ohledem na normy naší společnosti.

K 1. 2. 2014 vznikly v Novém Městě nad Metují dvě bytové jednotky chráněného bydlení, každý pro dvě osoby. Poskytovatelem je Domov Dědina, organizace zřízená Královéhradeckým krajem.

V Novém Městě nad Metují je poměrně hustá maloobchodní síť a dva supermarkety (Albert, Penny market). Také možnosti ubytování a stravování jsou v Novém Městě nad Metují poměrně dobré.

V oblasti kultury a volnočasových aktivit je občanům i návštěvníkům města k dispozici muzeum (expozice barokní lékárna, historie, řemesla a příroda regionu, muzeum dále provozuje galerii Zázvorka, zajišťuje pronájem Spolkového domu), informační centrum, knihovna, městský klub, kino. Město Nové Město nad Metují vydává měsíčník Novoměstský zpravodaj. Ve městě funguje také velké množství sportovních spolků a institucí a dalších spolků a svazů. Dále ve městě působí 4 církve. Ve městě se každoročně koná řada kulturních akcí (Festival české filmové komedie, Smetanovské dny, Brány města dokořán, Dny otevřených dveří památek, Vánoce s květinou, Trhy uměleckých řemesel, Akademické týdny a jiné).

Významným projektem zaměřeným zejména na děti je Kačenčina říše (projekt 26 obcí v Orlických horách napomáhající rozvoji podnikání v cestovním ruchu v této části Orlických hor).

Centrum Nového Města nad Metují je východištěm několika velmi atraktivních pěších turistických tras vyznačených Klubem českých turistů. Město protíná jedna cyklotrasa a další vedou v blízkosti města. Cykloturistika a zimní sporty v regionu jsou podporovány též nabídkou pravidelných linek cyklobusů a skibusů.

Kvalita životního prostředí je ve městě a jeho okolí na dobré úrovni, bez výrazného ovlivňování velkými znečišťovateli či dálkovým přenosem škodlivin. Východně od města se rozkládá oblast lesů, která je přírodně chráněnou lokalitou a zároveň rekreačním zázemím pro obyvatele a turisty. Do správného obvodu Nového Města nad Metují zasahují celkem 3 přírodní rezervace: Zbytka, Peklo a Dubno. Ve městě je chráněno několik památných stromů (tis obecný - stáří 450 let, dub letní - stáří 200 let, Husova lípa - 88 let, Vojnarova lípa - stáří 200 let, jedna lípa srdčitá v k.ú. Krčín - stáří 250 let, alej 60 ks lip srdčitých a velkolistých - stáří 90 let).

Zdroj: www.stranky.mesta.cz

Nové Město nad Metují z Wikipedie.

Nové Město nad Metují (něm. Neustadt an der Mettau) je město v okrese Náchod, v Královéhradeckém kraji v turistickém regionu Kladské pomezí na východě Čech. Bylo založeno v roce 1501 Janem Černickým z Kácova. Centrum města leží na vysokém ostrohu obtékaném ze tří stran řekou Metují a je městskou památkovou rezervací. Žije zde přibližně 9 500 obyvatel.

Ke katastru obce náleží ještě místní části Krčín, Spy a Vrchoviny. V okolí města je používán slangový výraz „Nováč“ pro název obce. Pro novou zástavbu řadovek a rodinných domků směrem k obci Přibyslav se používá místní název „Na Františku“, pro bytovou zástavbu mezi ZŠ Malecí a hlavní silnicí místní název

„Malecí“. I dnes zámek Bartoňů z Dobenína stále ozvláštňuje půvab města a odehrává se zde spousta kulturních akcí.

Město bylo založeno v místě, osídleném již v době bronzové, kdy zde vzniklo hradiště. Toto se odrazilo i názvu lokace v roce 1501, pojmenované Nové Město Hradiště nad Metují. Brzy po svém založení město roku 1526 vyhořelo. Většina domů na náměstí byla pak postavena podle jednotného plánu v letech 1526-1548 za nového majitele města Vojtěcha z Pernštejna. Renesanční ráz historického jádra spolu s opěvněním si město zachovalo do dnešních dob. Roku 1623 město koupil Albrecht z Valdštejna, pak bylo v majetku Trčků z Lípy a od roku 1634 Waltera z Leslie. Městské brány byly zbořeny na přelomu 19. a 20. století (1878 severní Krajská brána, 1904 jižní Horská brána). Na severní straně se zachovala věž Zázvorka s branou. V pondělí 12. července 1926 navštívil město oficiálně prezident Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk, který přijel z blízkého Náchoda. Na náměstí jej přivítal okresní starosta Josef Hronovský. Na pozvání majitele zámku Josefa Bartoně z Dobenína poté na zámku povečeřel a přenocoval. V roce 1948 byl k Novému Městu připojen městys Krčín, který sám o sobě je starší, jeho založení spadá do 13. století. V letech 1953-1954 byla severozápadní strana náměstí přestavěna do jednotné podoby z doby Vojtěcha z Pernštejna podle návrhu architekta M. Vincíka a hradební město bylo prohlášeno památkovou rezervací, pečlivě a citlivě udržovanou a obnovovanou. Od 19. století vznikala ve městě textilní průmysl, v 50. a 60. letech 20. století vznikly velké továrny na stavební stroje a na výrobu hodin. Po roce 1990 se průmysl proměnil a celé město bylo důkladně obnoveno.

Zámek.

Podrobnější informace naleznete v článku Zámek Nové Město nad Metují (www stránky města).

Nové Město, zámecká zahrada (Dušan Jurkovič, 1911).

Zámek vznikl přestavbami hradu, zahrnutého při založení do opěvnění města, je však od města oddělen výrazným příkopem. Byl rozšířen Pernštejnem a Štubenberky během 16. století a barokně přestavěn v letech 1655-1661 podle plánů Carla Luraga. V letech 1909-1913 byl upraven podle plánů Dušana Jurkoviče pro průmyslníky Josefa a Cyrila Bartoně z Dobenína. Jurkovič navrhl také originální zámeckou zahradu s dřevěnými stavbami.

Náměstí a další památky.

Náměstí je obdélník o rozměrech asi 140 x 60 m, ze všech stran obklopený domy s podloubím. Některé domy byly sice v 18. a 19. století přestavěny, zachovávají však původní jednotný ráz i výšku. Jednotná přestavba severozápadní strany v letech 1953-1954 charakter náměstí poškodila. Na náměstí stojí raně barokní mariánský sloup (1696) a socha Nejsvětější Trojice (1767). Stará radnice pochází z roku 1535-1545 a vznikla přestavbou měšťanského domu. Nová radnice vznikla v roce 1893 adaptací masných krámů ze 16. století s nadstavbou školy.

Kostel Nejsvětější Trojice ve východním rohu náměstí byl postaven brzy po založení města a přestavěn roku 1540. Je to prostá sálová stavba s křížovou klenbou a pětibokým závěrem ještě v gotickém duchu. Vedle presbytáře stojí čtyřboká věž s ochozem, která sloužila jako městská hláska. Na Krajském předměstí stojí barokní klášter milosrdných bratří s kostelem Narození Panny Marie (1767) a za ním hřbitovní kostel Věch svatých z let 1580-1582.

Na kopci za řekou, asi 700 m jihovýchodně od historického centra, stojí také zřícenina středověkého hradu Výrov.

Ochrana přírody.

Na území města částečně zasahuje přírodní rezervace Peklo u Nového Města nad Metují, která je současně evropsky významnou lokalitou.

Přímo v katastru Nového Města jsou chráněny tři památné stromy:

Husova lípa (Nové Město nad Metují)

Rezecký dub

Tis u Českých bratří

Další památné stromy (mj. Vojnarova lípa, spojená s dílem spisovatele Aloise Jiráka) se nalézají v katastru místní části Krčín.

Zdroj: Wikipedie.

Novoměstský zámek.

Je krásný, ať se na něj díváte s kterékoli strany. Když Jan Černčický z Kácova jej stavěl, to vládla ještě gotika a v tom slohu původně také byl vystavěn, jak dosud lze spatřit na zachovaných a pietně restaurovaných fragmentech pískovcového ostění, vystupujícího ze zdi na chodbách a na gotickém klenutí. Nebyl ani tak vysoký - snad měl jen jedno poschodí - ani tak rozsáhlý jako dnes. A soudě podle zachovaných památek v traktu severozápadním a jihozápadním měl jenom dvě křídla, jak se domnívá i kronikář Padiaur, poznamenává, že půdorys měl podobu písmene „L“. Sedláček však míní, že už tehdy měl podobu čtverhranu.

Po prvé byl přestavován a snad i dostavován za druhého ze Štubenberků, Jana, jak svědčí nápisy z r. 1558 a 1568, a to ve slohu renesančním. Z té doby jsou zachovány freskové kresby na průčelí zámku, odkryté a restaurované při přestavbě r. 1909. Ty svědčí o tom, že zámek měl tehdy při nynější výšce poschodí tři. Nejspíše v této době přistavěn byl trakt jihovýchodní a severovýchodní (do náměstí), takže tvořil pravidelný čtverhran. Výbuchem prachu při selské bouři r. 1628 byl velmi poškozen.

První Leslievec Walter jal se zámek opravovat i přestavovat hned po svém nastoupení, ale trvající válka třicetiletá a zejména nový vpád Švédů jeho práci zdržovaly. Začal znovu r. 1652 a r. 1660 stavbu dokončil. To už vládlo baroko a tak v tom slohu také vše vykonáno. Stavbu prováděli mistři italsí, zvláště známý Fortunato Duretti, pak Domenico Rossi, usazený v Praze, Karel Lugaro (r. 1654), Karel Rossi (1655), Battisti Bianchi (1657 a 1660), Ondřej Boromei (1658), Ondřej Carnetti (1658), Jakub Ursulini (1658), Rochus Ursulini (1660), Domenico Bassoti (1660) a j. Od Battistiho Bianchi jsou dosud

zachované v některých komnatách vzácné památky z doby baroka, krásné krby a stropy nádherné štukatérské práce, plné mythologických maleb, jimž rovných se v Čechách jen málo nalezne. Na stropích krásné freskové malby provedl malíř a měšťan pražský Václav Fabián Harovník, horlivý obhájce Prahy proti Švédům, zvláště r. 1648, začal byl povýšen do stavu vladyckého (allegorické obrazy z řeckého a římského bájesloví, scény z Iliady a Aeneidy, Apollon s musami, únos Sabinek, smrt Lukrecie a j.). Dosud tříposchodová budova byla změněna na dvoupatrovou, aniž byla výška snížena. Podle mínění Sedláčkova teprve nyní byla pojata do stavení i věž, jež dříve stála o samotě, aby se nabylo více místa; tím dvůr dostal tvar obdélníka.

Když r. 1908 koupili novoměstské panství páni Bartoňové, byl zámek napolo zříceninou, a tak dříve než se sem mohli přistěhovat, bylo třeba vykonat velmi obsáhlé a nákladné opravy a přestavby. Byl jim pověřen brněnský architekt Dušan Jurkovič s příkazem, aby co nejvíce šetřil historického rázu a podle možnosti jej zachoval. Stavitelské práce prováděl inženýr Otakar Nypl. Začato hned roku následujícího, totiž na jaře 1909. Nejprve odstraněn všecek starý vápený a barevný nátěr i všechny nečistoty a zdi sevřeny železnými kleštěmi. Východní, sesutím hrozící úhel zámku rozbořen a znovu vystavěn, v jižním úhlu, jmenovitě v kapli, zesíleny zdi opěrnou věží. Na západní straně ve výši I. poschodí zbudován kamenný pavlán. Střecha nad ochozem věže posunuta do výše, dřevěná její kostra nahrazena železobetonovou, ale její tvar ponechán. Střechy vedlejších budov uřaty tam, kde nevkusně přiléhaly k zámku. Zámecký val od Zázvorky až k baště opraven a opatřen ovrubní zdi. Zdi na valech přestavěny a přistavěny (utvořena hořejší zahrada) a přes hradební příkop a cestu u něho vystavěna dřevěná krytá pavlač na kamenných pilířích. Vrchnostenský dům - nyní hospodářská budova - přestavěn a střecha na straně k zámku snížena. Pivovar, jenž již od r. 1880 byl opuštěn, neobnoven. Varna zbořena, obydlí sládkovo změněno na úřadovny a zbytek na byty, z humna učiněna kolna, z šalandy komora, ze spilky stáje pro koně, ale r. 1932 vše zbořeno a místo toho v tom místě upraven park. Nadobro zaslá zahrada znovu zřízena, zbudovány terasní zdi, kamenné vodojemy přemístěny a upraven vodotrysk. Bývalá vodárna změněna na elektrárnu, vodárenské kolo nahrazeno turbinou. Opravy trvaly celé tři roky (1909-1912), vyžádaly si nákladu 938.700- K a bylo při nich zaměst. 150-200 děl., z nichž 76 bylo Italů.

Při těchto pracích odkryty byly na vnější straně zámku (směrem k městu) i v chodbách staré nástěnné malby, zakryté vrstvou vápených nátěrů nebo omítky; byly s největší pietou očistěny a restaurovány. Podobně učiněno s nápisy, malbami a štukovými ozdobami na schodištích, v kapli i v sálech druhého patra. Malířské práce prováděl J. Linhart z Brna, specialista v obnovování malířských ozdob. On to byl, jenž objevil a zjistil signaturu a tudíž i autora vzácných nástropních maleb Václava Fabiána Harovníka, jenž mimo jiné maloval také kapli v zámku náchodském a nástropní obraz v sále Piccolominském, což teprve při této příležitosti bylo zjištěno. Mimo to tu pracovali akadem. malíř J. Šimák z Dejvic, akad. malíř V. Maděra z Prahy a

štukátorské práce konal J. Kulháněk z Hořic. Mnohé sály, zejména v prvním poschodí, na stranu sev. záp. a jihovýchodní, byly nově vyzdobeny a vybaveny pracemi vynikajících domácích mistrů: Vratislava Nechleby, O. Španiela, Preislera, Kotěry, H. Boettingera, Fr. Kysely a j. Dnes tu stojí starý zámek v nové krásě jako pták fénix, jenž z vlastního popela k novému životu se rodí, stojí tu jako tichý svědek minulosti

a dojemný důkaz, jak noví jeho majitelé, generace nová, vyšlá z lidu a povznesená vlastní prací, váží si odkazu předků. Neboť nebudeme-li s úctou vzpomínat těch, kteří před námi byli, nebude vzpomínáno nás těmi, kteří po nás přijdou. Dobrému dílu budíž požeňáno!

Zdroj: kniha „Nové Město nad Metují a jeho kraj - Jan Voborník, 1939:

SEZNAM PAMÁTEK V NOVÉM MĚSTĚ NAD METUJÍ (část „a“)

1	Městské opevnění	Nové Město nad Metují 50°20'40,58" s. š., 16°9'8,2" v. d.
2	Kostel Nejsvětější Trojice	Husovo náměstí 50°20'36,64" s. š., 16°9'10,75" v. d.
3	Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice	Husovo náměstí 50°20'36,94" s. š., 16°9'7,48" v. d.
4	Sloup se sochou Panny Marie	Husovo náměstí 50°20'38,72" s. š., 16°9'5,24" v. d.
5	Socha svatého Jakuba Většího	Husovo náměstí 50°20'36,9" s. š., 16°9'10,77" v. d.
6	Zámek Nové Město nad Metují	Husovo náměstí 1201, 1202, Na Zadomí 1211, 50°20'37,66" s. š., 16°8'59,19" v. d., Českých Legií 101
7	Kovárna	Husovo náměstí 1203 50°20'40,19" s. š., 16°9'2,64" v. d.
8	Dům čp. 1204	Husovo náměstí 1204 50°20'40,34" s. š., 16°9'3,13" v. d.
9	Dům čp. 1205	Husovo náměstí 1205 50°20'40,46" s. š., 16°9'3,49" v. d.
10	Dům čp. 1206	Husovo náměstí 1206 50°20'40,57" s. š., 16°9'3,96" v. d.
11	Dům čp. 1207	Husovo náměstí 1207 50°20'40,75" s. š., 16°9'4,4" v. d.
12	Dům čp. 1208	Husovo náměstí 1208 50°20'40,94" s. š., 16°9'4,92" v. d.
13	Radnice čp. 1209	Husovo náměstí 1209 50°20'41,11" s. š., 16°9'5,36" v. d.
14	Dům čp. 1215	Husovo náměstí 1215 50°20'40,62" s. š., 16°9'6,82" v. d.
15	Dům čp. 1216	Husovo náměstí 1216 50°20'40,47" s. š., 16°9'7,14" v. d.
16	Dům čp. 1217	Husovo náměstí 1217 50°20'40,25" s. š., 16°9'7,23" v. d.
17	Dům čp. 1218	Husovo náměstí 1218 50°20'40,03" s. š., 16°9'7,7" v. d.
18	Dům čp. 1219	Husovo náměstí 1219 50°20'39,7" s. š., 16°9'8,02" v. d.
19	Dům čp. 1220	Husovo náměstí 1220 50°20'39,35" s. š., 16°9'8,23" v. d.
20	Dům čp. 1221	Husovo náměstí 1221 50°20'39,09" s. š., 16°9'8,56" v. d.
21	Dům čp. 1222	Husovo náměstí 1222 50°20'38,87" s. š., 16°9'8,76" v. d.
22	Dům čp. 1223	Husovo náměstí 1223 50°20'38,59" s. š., 16°9'9,18" v. d.
23	Dům čp. 1224	Husovo náměstí 1224 50°20'38,42" s. š., 16°9'9,91" v. d.
24	Masné krámy	Husovo náměstí 1225 50°20'37,93" s. š., 16°9'10,24" v. d.
25	Fara	Husovo náměstí 1227, 1228 50°20'36,39" s. š., 16°9'9,92" v. d.
26	Dům čp. 1229	Husovo náměstí 1229 50°20'36,14" s. š., 16°9'9,69" v. d.
27	Dům čp. 1230	Husovo náměstí 1230 50°20'36,07" s. š., 16°9'9,13" v. d.
28	Dům čp. 1231	Husovo náměstí 1231 50°20'35,9" s. š., 16°9'8,71" v. d.
29	Dům čp. 1232	Husovo náměstí 1232 50°20'35,77" s. š., 16°9'8,2" v. d.
30	Dům čp. 1235	Husovo náměstí 1235 50°20'35,62" s. š., 16°9'6,97" v. d.
31	Dům čp. 1236	Husovo náměstí 1236 50°20'35,72" s. š., 16°9'6,33" v. d.

NĚKOLIK MÝCH POSTŘEHŮ

Jsem občan Nového Města nad Metují od dubna 1968. Troufnu se prohlásit za „novoměstského patriota“. Je to přece jenom už řada let, co tu žijeme. Nové Město mám opravdu rád a myslím, že si zaslouží obdiv a pozornost. Jeho romantická poloha i vzhled láká turisty ve značném množství.

Po mém odchodu do důchodu v roce 2003 jsem už uměl obstojně zacházet s počítačem, což je zařízení, které lidem umožnilo řadu aktivit, zejména s postupným rozvojem internetu. Já jsem našel zalíbení v počítačové grafice a zpracování fotografií, výroba časopisů a knih jako předtisková příprava mi nedělala potíže. A tak mě napadlo, zpracovat popis obcí, které byly součástí bývalého novoměstského okresu a doplnit jejich popis fotografickým doprovodem. A založil jsem si internetové stránky s názvem „Novoměstský kurýr“. Internet má totiž velkou výhodu v tom, že tam můžete umístit články a obrázky v plném barevném provedení a nic to nestojí. Pokud to ale chcete vytisknout a produkovat v „papírové podobě“, tak narazíte na řadu ekonomických omezení. A tak jsem zůstal u elektronické podoby „Novoměstského kurýra“.

Ale vraťme se k tomu novoměstskému okresu. Překvapilo mě, jak veliký to byl okres. Když se podíváte na tabulku na straně 3 tohoto vydání Kurýra, zjistíte, že těch obcí a osad je 113. A tak trvalo několik let, než jsem to poctivě všechno objel a vyfotil, vždy v jednom měsíci jedna obec. Dnes jsem na konci seznamu. V příštím měsíci chci seznam dokončit Krčínem, který je sice součástí Nového Města nad Metují, ale jeho význam a bohatá historie si zaslouží samostatný popis.

Už jsem navštívil Opočno a Dobrušku. Zjistil jsem, že ve Wikipedii lze najít oficiální seznam památek obcí, což jsem využil a využívám i zde v souvislosti s Novým Městem nad Metují. Nemohu samozřejmě postihnout vše a tak zájemcům doporučuji publikace „Nové Město nad Metují a jeho kraj“ (vydalo Nové Město nad Metují na začátku roku 1940) a také publikaci od Bohumila Dvořáčka „Pohledy do minulosti Nového Města nad Metují“ (vydalo město v roce 1998 a druhé vydání - do-

tisk - v roce 2015. Tyto dvě knihy určitě odpoví na všechny otázky, které vás napadnou. Tu první najdete v plném znění na Novoměstském Kurýru v části „Historie“. Dvořáčkova kniha je

dosud v prodeji. Vraťme se ale k tomuto popisu Nového Města. Rozhodl jsem se vyfotit všechny „oficiální“ památky. Je jich dle Wikipedie 62. A přidávám k tomu další fotky z města dle

vlastního výběru. Nové Město je velmi fotogenické. Existují tři dokonalá vyhlídková místa - Dvořáčkova vyhlídka, Juránkova vyhlídka a vyhlídka z kopce Žďár. Čtvrté místo - Klosova vyhlídka - není bohužel nejlepší, město částečně cloní docela dost vzrostlé stromy. Pohledy ze všech sem ovšem dávám.

Nové Město nad Metují je Městskou památkovou rezervací, takže památkové jsou všechny domy na náměstí a i některé další - viz seznam památek v tabulce. Památkové domy popisuje podrobně Dvořáček ve své knize podle popisných čísel a tak znovu odkazují na tuto knihu.

Musím se tu zmínit o jednom problému, který kazí dokonalé „vychutnání“ té historické atmosféry. A platí to pro všechna města, kterým se dosud nepodařilo „vyhnat“ auta ze svých historických částí. Naše novoměstské náměstí je trvale přeplněno parkujícími automobily, takže pořízení fotky bez auta je naprosto nemožné. A to je velká škoda. Doufáme, že budoucnost najde řešení i u nás. A ovšem nejde jen o fotky. I když dnes fotí všichni, aby si odnesli domů nějakou vzpomínku. Jde i o možnost vychutnat si v klidu historickou atmosféru místa posezením a obyčejným pokoukáním. A možná, že by se ta starobylost dala ještě leccím stylově podtrhnout.

V Novém Městě dobře funguje informační centrum na náměstí. Pravidelně se pořádají různé výstavy na Zázvorce i na zámku.

Zámek je velkou atrakcí, jeho zachovalé interiéry i několik prohlídkových tras láká mnoho návštěvníků. A pohled ze zámecké věže na město i jeho okolí je nezapomenutelný. Při dobré viditelnosti jsou vidět celé Krkonoše. Zámecká zahrada dokresluje dokonalý dojem s obdivuhodným rukopisem Dušana Jurkoviče.

Blízkost Orlických hor, několik lázeňských měst za nedalekými polskými hranicemi, přibývající cyklostezky, údolí Metuje mezi Novým Městem a Náchodem, nedaleké Babiččino údolí a blízká přehradní nádrž Rozkoš, to vše jen přidává na atraktivnosti regionu.

Ve městě se letos (2018) bude pořádat už 40. festival filmové veselohry. Stala se z toho zajímavá tradice.

A je třeba se zmínit ještě o aktivním letišti, kde nabízejí vyhlídkové lety nad městem i jeho okolím dle přání. Pohled ze vzduchu teprve ukáže tu nádhernou polohu novoměstského náměstí i celého města.

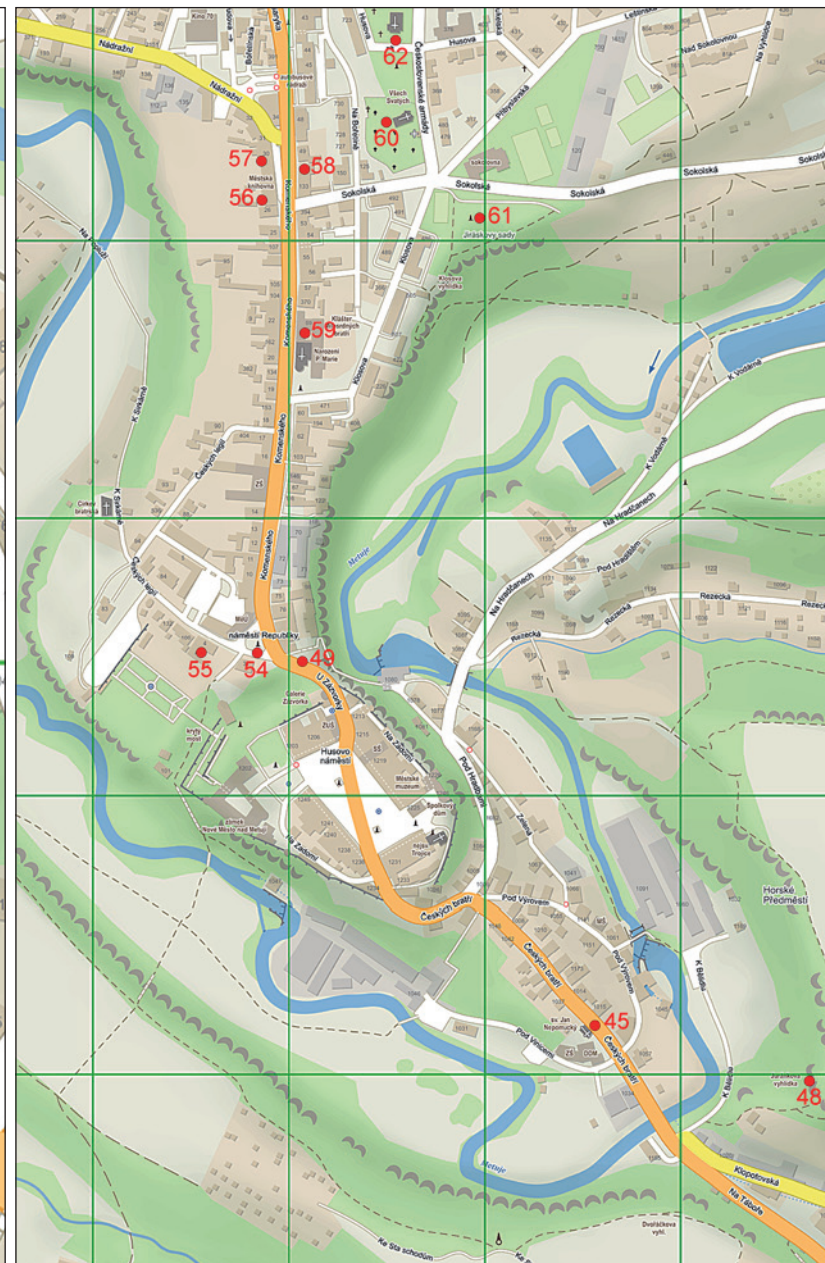
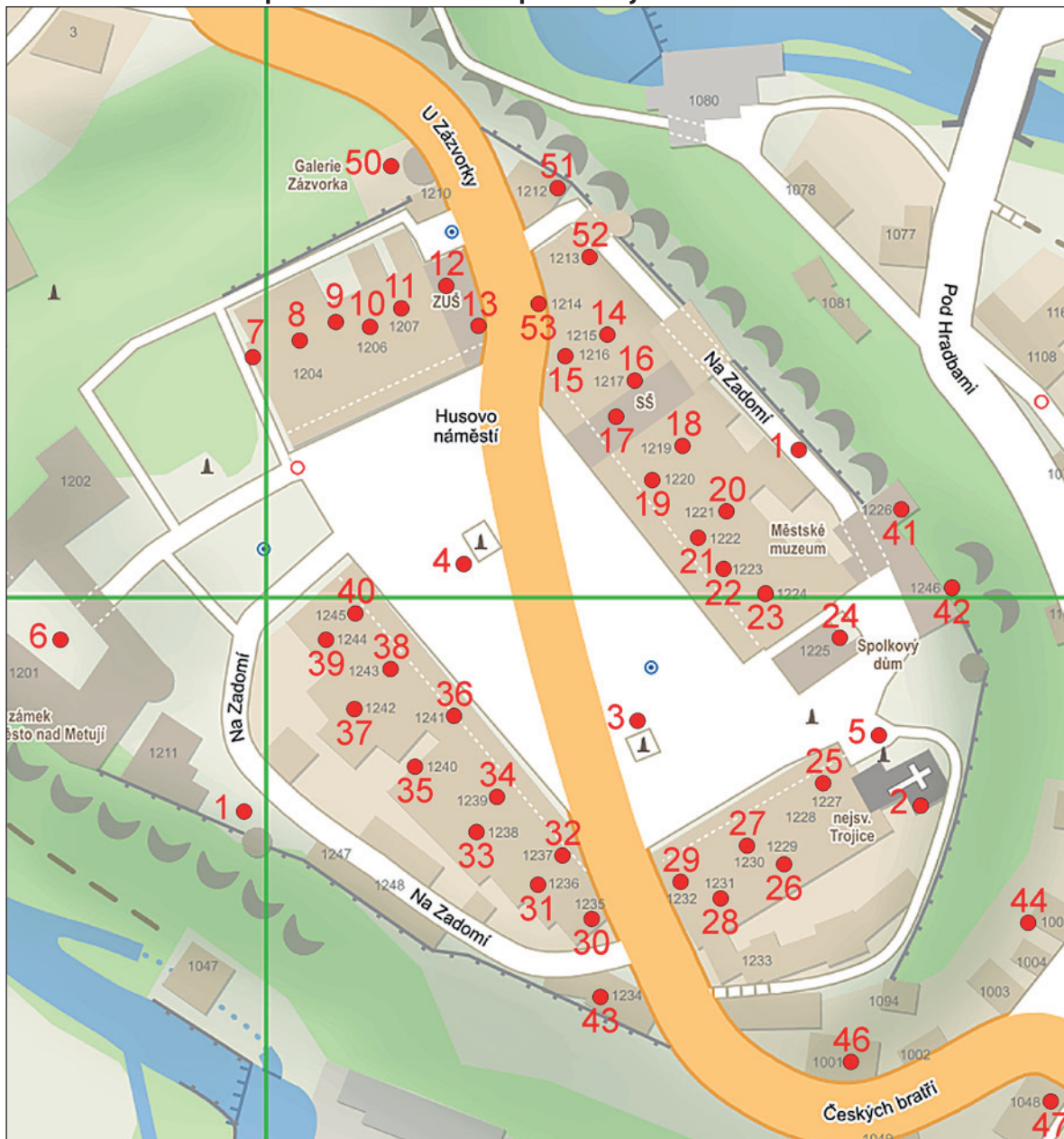
Jindřich Buchal.

SEZNAM PAMÁTEK V NOVÉM MĚSTĚ NAD METUJÍ (část „b“)

32	Dům čp. 1237	Husovo náměstí 1237 50°20'36,05" s. š., 16°9'6,27" v. d.
33	Dům čp. 1238	Husovo náměstí 1238 50°20'36,26" s. š., 16°9'5,78" v. d.
34	Dům čp. 1239	Husovo náměstí 1239 50°20'36,54" s. š., 16°9'5,45" v. d.
35	Dům čp. 1240	Husovo náměstí 1240 50°20'36,87" s. š., 16°9'5,12" v. d.
36	Dům čp. 1241	Husovo náměstí 1241 50°20'37,25" s. š., 16°9'4,76" v. d.
37	Dům čp. 1242	Husovo náměstí 1242 50°20'37,35" s. š., 16°9'4,18" v. d.
38	Dům čp. 1243	Husovo náměstí 1243 50°20'37,63" s. š., 16°9'3,86" v. d.
39	Dům čp. 1244	Husovo náměstí 1244 50°20'37,92" s. š., 16°9'3,69" v. d.
40	Dům čp. 1245	Husovo náměstí 1245 50°20'38,23" s. š., 16°9'3,44" v. d.
41	Dům čp. 1226 vestavěný do bašty	Na Zadomí 1226 50°20'38,97" s. š., 16°9'11,12" v. d.
42	Dům čp. 1246	Na Zadomí 1246 50°20'38,54" s. š., 16°9'11,55" v. d.
43	Dům čp. 1234	Na Zadomí 1234 50°20'34,88" s. š., 16°9'7,5" v. d.
44	Dům čp. 1005	Pod Hradbami 1005 50°20'35,51" s. š., 16°9'13,41" v. d.
45	Kostel svatého Jana Nepomuckého	Českých bratří, proti čp. 1015 50°20'29,3" s. š., 16°9'20,04" v. d.
46	Dům čp. 1001	Českých bratří 1001 50°20'34,29" s. š., 16°9'10,36" v. d.
47	Dům čp. 1048	Českých bratří 1048 50°20'33,75" s. š., 16°9'12,73" v. d.
48	Zřícenina hradu Výrov	Nové Město nad Metují 50°20'27,07" s. š., 16°9'34,99" v. d.
49	Socha svatého Jana Nepomuckého	U Zázvorky 50°20'43,24" s. š., 16°9'3,96" v. d.
50	Strážnice - Šatlava	U Zázvorky 1210 50°20'41,85" s. š., 16°9'4,89" v. d.
51	Dům čp. 1212	U Zázvorky 1212 50°20'41,9" s. š., 16°9'6,21" v. d.
52	Dům čp. 1213	U Zázvorky 1213 50°20'41,34" s. š., 16°9'6,59" v. d.
53	Dům čp. 1214	Husovo náměstí 1214, U Zázvorky 1214 50°20'40,88" s. š., 16°9'6,62" v. d.
54	Pomník světových válek	náměstí Republiky 50°20'44,05" s. š., 16°9'0,28" v. d.
55	Villarsburgův dům	Českých legii 4 50°20'43,98" s. š., 16°8'57,21" v. d.
56	Dům čp. 27	Komenského 27 50°21'0,99" s. š., 16°9'1,2" v. d.
57	Spořitelna	Komenského 30 50°21'2,45" s. š., 16°9'0,84" v. d.
58	Dům čp. 50	Komenského 50 50°21'1,94" s. š., 16°9'3,44" v. d.
59	Špitál	Komenského 59 50°20'56,05" s. š., 16°9'3,44" v. d.
60	Kostel Všech svatých	Sokolská 50°21'3,73" s. š., 16°9'8,98" v. d.
61	Pomník Aloise Jiráska	Kopie: Jirákovy sady (Sokolská), originál v budově MěÚ 50°21'0,56" s. š., 16°9'12,96" v. d.
62	Husův sbor	Husova 402 50°21'7,48" s. š., 16°9'8,49" v. d.

PAMÁTKY V NOVÉM MĚSTĚ NAD METUJÍ - MAPY S UMÍSTĚNÍM.

Číslování památek viz tabulka na předcházejících stránkách.

FOTOGRAFIE Z NOVÉHO MĚSTA NAD METUJÍ

Nové Město nad Metují - severovýchodní řada domů.

Toto je severovýchodní strana náměstí.

Zleva na samostatných obrázcích jsou následující popisná čísla domů:

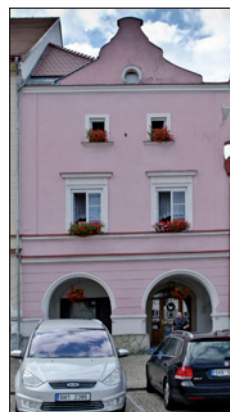
1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225.

Podrobné popisy jednotlivých domů najdete v knize „Pohledy do minulosti Nového Města nad Metují“.

V domě č. 1225 je dnes umístěno Informační centrum, kde návštěvníci města najdou tiskoviny o městě, různé upomínkové předměty a hlavně kvalifikované informace.

Nové Město nad Metují - jihovýchodní řada domů.

Zleva na samostatných obrázcích jsou následující popisná čísla domů: Kostel Nejsvětější trojice, 1227 + 1228, 1229, 1230, 1231, 1232.

Podrobné popisy jednotlivých domů najdete v knize „Pohledy do minulosti Nového Města nad Metují“. Kostel je bez popisného čísla a zahajuje blok domů jižní strany. Je pevně rostlý s domem č. 1227. Jan Černický při založení města nepočítal s kostelem ani s farou, protože

obojí bylo v Krčíně. V místech, kde dnes kostel stojí, byl na kamenných základech dřevěný obytný dům, obdobný jako ostatní domy.

Dvojdům č.1227 a 1228 – děkanství. Děkanství má část zdiva společnou s budovou děkanství. Protože krčínský farář měl své zádušní pozemky v Krčíně, netoužil bydlet v Novém Městě. Nakonec se musel přizpůsobit. Roku 1523 byl koupen vedle kostela dům č. 1227. Roku 1772 byl přikoupen

sousední měšťanský dům č. 1228 a při stavebních úpravách oba domy splynuly v jeden. Budování děkanství, které se soustředilo na léta 1867 až 1869, bylo skutečně důkladné. Celá stavba sousedního domu byla zvýšena o druhé patro a ve skutečnosti vznikla nová velká budova se střechou kolmou ke střechám svých sousedů. Hloubka tohoto domu navazuje na šířku kostela.

Zdroj: Dvořáček, „Pohledy do minulosti Nového Města nad Metují“

Nové Město nad Metují - jihozápadní řada domů.

Toto je jihozápadní strana náměstí.

Zleva na samostatných ob-
rázcích jsou následující popis-
ná čísla domů:

1235, 1236, 1237, 1238,
1239, 1240, 1241, 1242, 1243,
1244, 1245.

Podrobnosti o jednot-
livých domech opět v Dvo-
řáčkově knize „Pohledy do
minulosti Nového Města nad
Metují“.

Nové Město nad Metují - severozápadní řada domů.

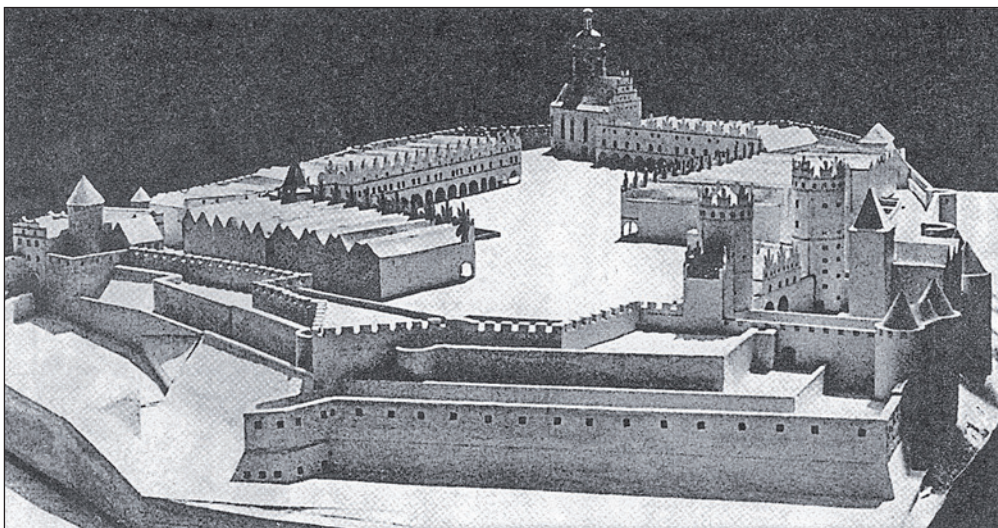

Tentokrát jsem zobrazil zadní pohledy na domy zleva doprava. Zásadou prof. Jana Juránka bylo Nové Město nad Metují roku 1950 prohlášeno za státní památkovou rezervaci a roku 1969 byl tento statut obnoven. Rozhodnutím odboru kultury bývalého ONV v Náchodě bylo roku 1987 pro tuto památkovou rezervaci vyhlášeno ochranné pásmo. Díky Janu Juránkovi čestnému občanu

města, bylo objeveno původní pernštejnské řešení průčelí a štítů. Po otlučení omítky a hlubších sondách bylo zjištěno, jakých stavebních prvků bylo použito a jak původní výstavba vypadala. Následná renovace severní strany probíhala v letech 1951 až 1954. Celá severní fronta byla rekonstruována a od té doby má podobu z 30. let 16. století. Jsou zde i chrliče, ale nefunkční.

Bohužel pro nedostatek peněz a nezáměr vyšších míst se v rekonstrukci na ostatních stranách nepokračovalo. Je to škoda, město mohlo být jedinečnou evropskou turistickou senzací. Utěchou je, že na zbylých stranách si můžeme zrekapitulovat, jakými změnami jednotlivé domy prošly.

Zdroj: Dvořáček, „Pohledy do minulosti Nového Města nad Metují“

Obrázek z knihy Bohumila Dvořáčka - na něm je vidět, že jednotné štíty domů byly kolem celého náměstí. Na obrázku je studijní model renesanční výstavby za Pernštejnů.

Sloup se sousoším Nejsvětější trojice.

OSTATNÍ ÚŘEDNĚ EVIDOVANÉ PAMÁTKY V NOVÉM MĚŠTĚ.

Nové Město nad Metují - zámek.

Sloup se sochou Panny Marie - Mariánský sloup.

Socha svatého Jakuba Většího.

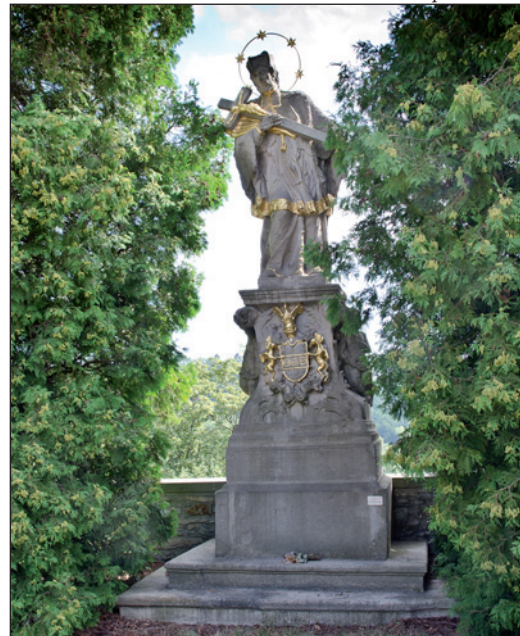

Dům č. 1246.

Dům č. 1226.

Socha Sv. Jana Nepomuckého.

Dům č. 1213.

Dům č. 1212.

Opevnění města.

Strážnice, šatlava, galerie Zázvorka.

Opevnění města.

Dům č. 1234.

Dům č. 1001.

Dům č. 1048.

Dům č. 1005.

Zřícenina hradu Výrov.

Kostel Sv. Jana Nepomuckého.

Pomník světových válek.

Villarsburgův dům.

Villarsburgův dům - detail vchodu.

Pomník světových válek - detail.

Špitál - klášter, za ním kostel Narození Panny Marie. Dole pohled z větší dálky.

Dům č. 27.

Spořitelna - nyní Městská knihovna.

Dům č. 50.

Pomník Aloise Jiráka.

Kostel Všech svatých.

Husův sbor.

NOVOMĚSTSKÉ VYHLÍDKY.

Vyhliádka ze žďárského kopce.

Juránkova vyhlídka z hradu Výrov.

Dvořáčkova vyhlídka.

Dvořáčkova vyhlídka.

Odpočinkové místo nad schody z ulice „Na Táboře“.

Továrna Bauch - Navrátil.

Zajímavá vila nad Klopotovským údolím..

Křižovatka s odbočkou dolů do Rezeckého údolí.

Příjezd k novoměstskému náměstí od Sepského mostu.

Skála se zbytky hradu Výrov s Juránkovou vyhlídkou.

Věž Zázvorka s Galerii Zázvorka.

Jihozápadní podloubí.

Severovýchodní podloubí.

Jihovýchodní podloubí.

Severozápadní podloubí.

Květinové hodiny.

Zákoutí u muzea.

Interiér kostela Nejsvětější trojice.

Jihozápadní zadomí.

Severozápadní upravená strana náměstí.

Socha Bedřicha Smetany před zámkem.

Pohled na město z terasy u Rajské zahrady.

Hotel „Rajská zahrada“.

Hrob Smetanovy rodiny.

Sokolovna.

Prostranství před hospodou „Na Rychtě“

Autobusové stanoviště.

Kino 70.

Kruhová křižovatka u hasičské zbrojnice.

Pohled z Popluží.

Ulice Boženy Němcové.

Zámek - ukázka.

Zámek - ukázka.

Zámek - ukázka.

Zámek - ukázka.

Nové Město nad Metují - nádraží.

Nové Město nad Metují - nádraží.

Nová výstavba směrem k Vrchovinám - obchodní objekty vedle Penny.

Nová výstavba směrem k Vrchovinám - rodinné domky v části Kaštánky - bohužel už řadu let bez dokončené ulice.

FOTO Z MĚSTA

Klopotovské údolí

(1) NAUČNÁ STEZKA
Nacházíte se v Městských lesích Nového Města nad Metují.

Hluboké lesní údolí podél Bohdašínského potoka je domovem jelena Matěje, který vás provede naučnou stezkou plnou dobrodružství.

Na cestě vás čekají zastavení, při kterých se seznámíte s obyvateli obůrků, poznáte zdejší přírodu a také historii a pověsti o Klopotovském údolí.

Některé z poznatků si dokonce budete sami vyzkoušet.

**-OBŮRKA-
KLOPOTOV**

**ZÁKLADNÍ ÚDAJE
O NAUČNÉ STEZCE**
Délka trasy: 1,5 km
Počet zastavení: 12
Časová náročnost:
cca do 1 hodiny ➔

Po žluté turistické značce. — Vhodné pro pěší, kočárky i cyklisty. ➔

Naučná stezka navazuje na sádku písaře Ing. Šochy, správce lesů v letech 1952–2005, který záhy v roce 2003 vyhlásil první oboru se zvěří. Díky jeho každodenní starostlivosti pěl se klopotovské obůrky staly úlohou novoměstských lesů.

Kudy vás jelen Matěj povede!

(1) Úvodní stezky	(10) Po stopách Matěje – ukaz mi stopu, řeknu ti, kdo tu byl
(2) Prošba lesa	(11) Lesní-ova stádná – strážkyně vody pro poutce
(3) Ohrada s divokými prasaty	(12) Mertova díra – pověst o Mertovi, možnost opekaní špekáčku
(4) Vůlka s ptáky	
(5) Obora s vysokou zvěří	
(6) Čertova díra a Čertova šlapota – pověst o čertovi a krávné čarodějnici	
(7) Jak daleko doskočíte – porovnej své skokanské dovednosti s ostatními zvířaty	
(8) Není dřevo jako dřevo – dendrofiton, anebo řízné úrodné dřevo řízné zvěře	
(9) Dospívá strom – strom plný života, mrtyví i živý	

PO CESTĚ SE BUDU PÍLAT NA RŮZNÉ OTÁZKY. OPOVĚDI NA NĚ SI DOBŘE ZAPAMATUJ. POMOHOU TI PŘÍTI NA SLOVO, KTERÉ NÁM SEDLÁK MERTA UKRADL Z PŘÍBĚHU NA KONCI STEZKY, ABY HO NIKDO NEPŘIPRAVIL O BOHATSTVÍ.

OD KLADSKÉHO POMEZÍ

Články z doby mezi válkami.

Josef II. na Náchodsku a Policku.

Po míru v Těšíně, uzavřeném Marií Terezií s Bedřichem Pruským dne 13. května 1779, po tak zv. válce »bramborové«, poněvadž vojáci v době podzimní tábořili v polích, kopali lidem brambory, tehdy u nás novinku (toho času začaly Ise brambory teprve v Čechách šířit a ve větší míře sázeti; až dotud užíváno jich skoro výhradně jen za krmivo pro dobytek), prohlédl si Josef II. též krajinu naši mezi řekami Úpou a Metují.

Přijel, aby na objíždce po hranicích, kterou předsevzal jako po válce sedmileté (1756—1763) k ohledání míst, v nichž předešlého roku vojska byla rozložena a, kde ise ve válce co znamenitého sběhlo, o všem se přesvědčil vlastníma očima.

Dne 8. září přijel z Úpice přes Hořičky do České Skalice, kde poobědovav se svými generály Braunem a Wurmserem v domě Jana Bartonička v čp. 2, když farář nezastihl doma. Po poledni odjel se svou družinou dále do Náchoda a tu, jako všude jinde, spatřil bídu z vojny vzniklou. I těšil, pomáhal, pomáhal i velel, nešlo však a nemohlo jíti vše dle dobré jeho vůle. Přenocoval na děkanství.

Ráno, dne 9. září vyjel odtud se svou družinou k Hronovu. Když za Hromovem po »staré cestě« přijel ke statku čp. 16 na kraji vesnice Velkého Dřevce naproti hostinci »Na špicí« a jehož majitelem dnes je Josef Středa, slezl s koně a vešel do statku, žádal o průvodčího na Turov. Hospodyně právě vybírala máslo z máselnice a vylévala z ní podmásli. Ochutnal podmásli, potom i domácího žitného chleba s čerstvým máslem, jež mu švitořivá a veselá hospodyně nabídla, pokračoval na své cestě s průvodcem na Turov, vrch 602 m n. m., vypínající se nad Rokytínkem, jehož šťastná poloha činí rozkošným rozhled s něho do Pruska a za Frýdland a na kladskou kotlinu a jenž uznán i za důležitý strategický bod. Velmi se mu zde zalíbilo a pomyslel vybudovati tu i opevnění. Tato okolnost nebude asi známa turistům, kteří po stavbě Jiráskovy chaty přicházejí sem, aby se pokochali nádherou tichých večerů a zapadajícím sluncem, jehož i pohádková rána činí návštěvu posvátného Turova nezapomenutelnou. Svým průvodcem byl zpraven i o pověstech, které oprádlají tuto horu.

Vrátil se odtud s doprovázející jej družinou, pokračovali v další cestě kolem formanské hospody ke Kozínku a přelš Bezděkov do Police, kam dojel po 2. hod. odpolední. Před ním již ráno přijelo sem šest vozů a jeden kočár šestispřežný s kuchaři, pisáři a jiným služebnictvem.

Na rynku čekala městská rada a sousedstvo mladší opět po vojsku ve svém stejnokroji. Když tu Josef II. přehlídl zelený kroj, pravil ke svým generálům: »Halb rugsisch, aber doch schön.« (Polovic rusky, ale přece hezky.) V klášteře, kdež mu služebnictvo připravilo byt, vypytał se převora na různé věci: na opata, o počtu řeholníků, na škody od Prusů, na poslední oheň v Broumově, při kterém také archiv klášterní shořel. Potom přijal písemné žádosti od různých lidí.

Zde teprve obědovav. Večer komorník odevzdal převorovi 25 dukátů pro chudé a 15 pro služebníky kláštera. Císař nepřijal ničeho zdarma pro potřeby své a svého komonstva; klášter však udal ceny co nejnižší; celá útrata, která byla klášteru zaplácena, činila 48 zlatých. Kromě toho posílal císař také šest dukátů sousedům, kteří ve svém vojenském kroji konali stráž v klášteře.

Ráno, dne 10. září císař časně vstal, chtěje vyjetí v 6 hodin; dříve však požádal převora, aby od něho přijal zповěd'. Po ní rozprávěl s ním o selském vzbuření, a kázal pozdravovat opata.

Cestou zaměřil k Řeřišnému; přijel tam přes hory k Bozanovu, odtamtud při kraji lesů pod Stěnamí k Martinkovicům, ke Křinici, konečně k Hejt-

mánkovicům, tam kde posledně Prusové byli leželi proti Wummiserovi. Dále se obrátil k Teplici, kdež pozdě obědovav, a zůstav přes noc na faře, odjel následujícího dne (11. září) do Trutnova.

Josef Tylš.

Chalupa v Chlístově.

Čarodějové, lidoví lékaři, báje a pověry, staré zvyky

Tajemné záhady, jež člověk nemohl pochopiti, podivně vždy lákaly. Podle těch tajemství člověk utvořil si víru v kouzla, doplnil své okolí duchy a bohy. U všech národů světa ve všech dobách nalezli bychom kouzelníky, tajemné doktory, zaklínače, proroky a jistě tak bylo od dávného pravěku z dob prvních lidí. První lidoví lékaři znajíce se v léčivých prostředcích, bylinách a hlavně v komedii, se kterou obrádně pomoc za hmotné věci udíleli, u lidu v bázni byli a lid slepě poslouchal, co nařizovali. Chytřejší strhli na sebe vládu, moc; čaroděj kmene — kněz, kněz, postupem doby kníže, lidem vládlí.

Lid poslouchal a věřil ledačemu. Ještě v nedávno minulých dobách se věřilo, že mohl leckterý člověk vstoupiti ve spojení se zlých duchem z pekla. Dábel, kterému se dal dotyčný člověk v moc a upsal mu svou duši, mu pomáhal a různá jeho přání plnil až do doby, kdy upsany duši svou propadl. Bludná víra v podobné nepřirozené moci, ač v neshodě s křesťanským učením, všude se mezi lidem udržela. Nesvědomití kněží, jesuité, ač sami nevěřili, že by něco podobného možno bylo, lid v bludu ponechávali, čerty a peklo v řečech svých měli a sami na domnělé označené nešťastníky, kteří spojení s čerty míti měli, kletby vznášeli a když v jejich plán se to hodilo, hnali je v náruč smrti. Nesčetné hranice, jejich oheň, na tisíce těl takých ubožáku ztrávil. Pravdou v některých případech bylo, že někteří jednotlivci v mnohých

vědách zběhlí, dílem proto, aby majetku a moci nad jinými nabyli, lid ve víře v nadpřirozené moci utvrzovali a sebe, své umění ve vědách halili v tajnou roušku. Kouzelníků, zaklínačů dábla, se lid bál, ač pomoci a rad jejich někdy chtěl a dobře za udělené rady platil k své vlatní škodě. A nebyl to jen lid prostý, který v ně věřil, ale dosti často podporovali a ochraňovali drzé šarlatány znamenitě urození. Kouzelníků, kejklířů, různých šejdířů, vyjmenovat je a to ty nejznámější jen, byla by velká řada; o jejich činnosti ve lži, zchytalých podvodů a klamů, dala by se vypsati silná kniha. V první polovině XVI. stol. velice známým černokněžníkem se stal pověstný doktor Jan Faust. Narodil se v Německu a tam též zemřel. Se svým klamným uměním protoulal hodný kus světa, hřeše na lidskou hloupost, nemusel strádati, vedlo se mu s čertným jeho uměním znamenitě, ba mnohem lépe než v jeho dřívějším postavení na škole v Kreuznachu, kde byl školním mistrem.

Strašidla, čerti, různí duchové, spojenci Fausta, dlouhá ještě léta po jeho smrti strašila dle pověsti lidu v domě na Dobytčím trhu v Praze, kde prý tento mysteriosní doktor bydlel.

Za císaře Rudolfa kuchyní čarodějí stala se takřka celá Praha a mnohá místa v Čechách. Císař a přední velmožové země vydržovali s nemalým nákladem zázračné doktory, alchymisty, astrology, proroky a skoro vesměs to samé dobrodruhy, podvodníky. Astrologie, alchymie, magie, kabbala byly vědy nad všechny jiné té doby v zemi. Divotvorci u císařova dvora měli knížecí ba královské příjmy, pro výplatu jejichž sám panovník se musil dlužiti. Časem některý adept zázraků šel do vězení nebo včas před ním zmizel, více či méně tajemně. Z doby Rudolfovy sluší uvéstí jména dosti známá: Jan Dee, Angličana, mistra magie, pražského žida Bezalela Löwa, kabalisty a j. pozdější. Dobrodruhem v celé Evropě v 18. st. proslulým byl hrabě Giuseppe Balsamo, Ital, jiným jménem Alessandro Cagliostro, také svobodný zednář. Hostem byl u mnoha panovníků, prohlédl dobře dvorské pikle a dovedl při své chytrosti vše použiti pro své plány. Sebevědomé, přesvědčující chování získalo mu mnoho věřících, vyznal se ovšem velmi znamenitě ve všech šibalských kouscích jako jeho slavní předchůdci. Pro politické činy byl v Římě odsouzen k doživotnímu žaláři. Zemřel v kteréosi osadě u města Urbina r. 1795.

Mimo velká města a hrady, domy bohatých patriciů, také malá města a dědiny měly své čaroděje, lidi, kteří pracovali s pomocí dábla, jak se věřilo. Kata, pohodného (rasa), cikánů se lid bál a pevně věřil, že znají mnoho, čím mohou škoditi i pomoci a znepráčetiti si je nebylo radno. Čarodějné činy na základě mnohdy přirozených sil v listech lidu strachem zvlečeny, opředly osobu čarodějovu pohádkovým rouchem. Víra v Boha, v kouzla a čary byla silná, bázeň před tajemnými čary snad větší jak před Bohem. A dokud bude lidstvo žiti a kultury jakékoliv, pověr neodvrhne. Mnohé pověry v základě svého vzniku nejsou ničím jiným než částí náboženství pohanských prapředků, jak dnes jim říkáme v křesťanstvu. V co věřil pohan, v pověře věří křesťan. V dávnověku věřilo se jako i dnes, v dobro a zlo, v duchy dobré a zlé. Dávnověcí zaklínači zaříkávali, zaháněli všelikými způsoby duchy zlé, dobré duchy prosili o pomoc proti zlým; ta prosba k duchům dobrým a dík za pomoc byla první pramodlitba. V mnohobožství pohanských předků stál jeden Bůh v popředí nade vším ostatním božstvem, Bůh pravý, který život dával a bral, odměňoval a trestal. Pyšné bohy, anděly, svrhl dolů s nebes. Lid věřil, že ten, který spadl na skálu, stal se duchem skalním, skalníčkem, který zapadl do lesa, duchem lesním, lesním skřítkem, ženkou, vílou. Do vody spadlí stali se duchy vod, vodníky (hastřmany). A podobně tak vybájl si člověk čarodějnice, rarachy, strašidla, mury a mnohé ještě podobné tajemné bytosti.

U ohně pradávny člověk zvláště v době zimní, v době klidu, kdy lov ani co jiného nerozptylovalo jeho mysl, přemýšlel a vyprávěl, o čem se domníval, že mu bylo odhaleno z tajů života a světa. První báje vznikaly jako zářná jiskra z křesného kamene, vyprávěny od úst k ústům zmnožily se. Jako jiskra jsouc živena v plamen uchvátily ducha člověka a obemkly kruhem divů, záhad, kruhem čarovným a nezlomným do dneška. Víra v kouzla, čary žije a věří se ve všelicos jako v minulých časech. Amulet pro štěstí, ochranu nosí se jako dříve. Zajímavé je o nich se zmíniti.

Amulety proti zlé moci byly sestavovány z kořenů různých rostlin všelikých květů a listů taktéž užívány, nošeny i požívány po různém způsobu.

Slovenská :

Zofali brezu, už ju vezú, už na ňu chlapani nepolezú. Plakali chlapani a dievčata, že už je ta breza zofata. atd.

Zvyk shazování kozla na sv. Jakuba již zanikl. Krev kozla při té slavnosti lidu nepřicházela na zmar. Byla chytána do nádobek a sušená, na prach roztlučená byla používána jako lék (medicína) při mnohých nemocích.

Také v naší době, v kouzelném svatvečeru před sv. Janem Křtitelem nevzplanou již po kopcích ohně, kol kterých tancovali chlapani s děvčaty za jásavého zpěvu a smichu, který zněl večerem do daleka. V tu tajemnou noc, v níž kapradí kvete zlatým bájným květem, scházejí se čarodějnice s čerty na schůzku a létají k nim na pometlech, hřeblech, trdlících a vyletují komíny.

Pálení ohňů Svatojanských byl ještě zbytek oslav z pohanského kultu Slovanů, taktéž podivné, záhad plné obřadnosti při ohni: přeskakování ohně děvčaty i chlapani, ověčenými Černobýlem. V noci o sv. Janě chodila děvčata ke hřbitovní zdi na místo, kde byli zakopáni samovrahové, pro které místa posvěceného na hřbitově nebylo. V místě zakopaných nešťastníků brala děvčata hlínu k účelu, ve který pevně věřila. Oblíbený hoch, pohozený touto hlínou byl pak děvčeti nakloněn a připoután.

Byliny trhané o sv. Janě měly moc čarodějnou nejúčinnější. Lid přisuzuje každé bylině jakousi moc buď léčivou nebo ničivou, čarodějnou pro dobro i zlo. Říká se: Nemí na světe bylina, aby na něco nebyla.

Devčata, ženy trhaly devěsíl, diviznu, laskavec, turánek, líčko a mnoho jiných na místech, kde je bylo možno nalézt; na kopcích i v údolích, při močálech a potocích, v lese nebo v lučině. Kdyby nebylo víry v tajné síly různých bylin, nebylo by vzniklo tolik písní na ně a jejich moc. Pěje dívka, chcíc upoutat srdce jinochovo: Až kolem půjdeš, pozastav se, dám já ti kytičku laskavec, dám já ti kytičku voňavou, abys mi nechodil za jinou.

Rady byly rozmanité a věci užité dle nich také. Podobně se to mělo s bylinkami. Někdy se jen darovala, nosila, jindy se musela požití, jak je v jedné naší národní písni: Dubový, olšový, bezový list, kdo se chce oženit, musí ho sníst.

Hůře jest děvčeti, které slyšelo o květině, jež může přičarovat srdcečko, pro kterém touží a nezná bylinku ani kde roste a stýská si: »Bylinko malá, kdybych tě znala, jistě bych si sebou, milého přičarovala.

Z rostlin všimnuto bylo také netřesku. Netřesk »uhnřďovali«, sázeli na střechách obytných stavení, na chlévech, zdech dvorů, nad sklenutím vrat nebo pilířích vrátění, sklípčích a pod. místech, by »boží posel« neuhodil.

Karel Líbal:

1) luhovec = pletená čepička, která se nosí v zimě pod čepicí, starší lidé luhovec nosili na hlavě i doma.

2) špehýrka = pohyblivá jedna tabulka v okně. ,

3) Maršov u Úpice.

4) chasa — děti.

5) boty s tvrdou z dvojí kůže šitou holení.

6) kožené kalhoty.

7) kloub = třicet zemniček, jedna zemnička = pět hrstí.

8) chasa, říká se místy dětem.

9) půl služby = půl roku.

10) páraní = hraní, hra s něčím.

11) oslinky — přástevníkům, přástevním, hospodyně, pro kterou se předlo, dávala, aby len, nit mohli dobře uslnit a měli hojnost slin, různé ovoce, buď čerstvé, nebo suché, z nedostatku toho v tehdejších dobách, kdy nebylo tolik ovoc. stromoví, sčesaly po ohrádkách, mezích, hospodyně k tomu účelu trnky, hloh, šípky a pomrzlé dávaly na oslinky.

12) vrch nad Maršovem, Maršov u Úpice.

13) šatstvo k líhání, šatstvo pernaté jsou peřiny.

14) plachtu.

15) na návštěvu.

16) stonají.

17) okénkem.

Naše zvonice**Pověst z Bílého Újezda.**

Šindelový kryt bíloujezdské zvonice byl dokončen. Krákorce svítily do dálí novostí, zvonek s letopočtem 1354 se usmíval na modrou oblohu okénkem z dubových trámčů a střilny vyprávěly bělostným zdím své paměti. Sedláci v Mastech, Hrošce, Roudném i v Brocně, když se zahleděli na zářící bod v dálce, říkali: »Podívejme se - ta prokoukla!«

A původce celé té krásy, tesař Adam, právě objímal dlouhýma nohama vršek věže a velkými šindeláky končil dílo. Tesař Adam... Možná, že mu říkali také jinak — snak Josef Drašnarů, Jan Červenů nebo Václav Lukavsků — jisto však je, že byl mistrem svého díla znamenitým. A — že mu bylo dneska tady nahoře nesmírně krásně, tak krásně, že rány sekery, kterou tloukl do hřebíků, připadaly mu v pýše nad novým dílem jako nejsladší tóny kantorových houslí; že úplně zapomněl i na Honzika, který vykuloval dole modré oči nad uměním svého otce.

To bylo, panečku, něco pro újezdecké kluky. Stálo jich tu plné klubko. Dnes nemluvíli důležitě o válce s Manděráky nebo o roji pana faráře, jak uletěl na »příčku«, dnes je ovládal svrchovaný údiv. Ruce v kapsách, pootevřená ústa a zardělě tváře, nadšeně oceňovali tesařské i lezecké umění kmotrčíka Adama. Štřapaté hlavy srovnávaly výšku věže s výškou slezených stromů. Výsledek uvažování posunul pak modrookého Honzika tesařova na vůdcovské místo klukovského houfu. I Franta Zabokrckův, »který šel po klekání na Šibeňák«, s tím mlčky souhlasil!

Nahore se sekera jen blýskala. Rána za ranou. A přišla i fa poslední. Leč nedopadla! Dlouhé nohy svírající vrchol věže náhle povolily. Výkřik! Duchapřítomnost tesařova zasekává v posledním vzmachu sekeru do šindelového krytu. Oh, proč je topůrko tak hladké, hladounké?!

Těžké tělo dopadlo na kamenné stupně při vchodu do chrámu.

»Táto!! Táto!!«

A sekerka? Zůstala tam zaseknuta posud. Nikdo se ji neodvážil sejmouti.

Karel Procházka.

**Nové Město nad Metují
v Čelakovského Mudrosloví.**

Dnes je již jenom z části pravda, co na str. 480. proslulé knihy Frant. Lad. Čelakovského Mudrosloví národu slovenského ve příslovích, v 16. jejím oddíle nadepsaném Příslůvím 1. národpsná, 2. zeměpisná, 3. dějepisná - čteme o Novém Městě n. M., ale v září r. 1851, tedy tato základní sbírka přísloví a pořekadel všeho Slovanstva, s látkou přesahující 15.000 čísel, vyšla jako č. 41. musejních spisů v Praze po prvé tiskem, měla vtipná lidová slovní hříčka, kterou Čelakovský v Mudrosloví o Novém Městě zaznamenal, ještě plnou platnost očividně a živě skutečnosti. Zněla podle tohoto záznamu takto:

»V Novém Městě nad Metují mají brázu na bráně, školu na krámě, faru na chrámě a krčmu v chrámě.«

Hned nato pak následoval tento výklad:

»Škola jest totiž vystavěna na masných krámech, fara pak na dolní části kostelní lodi, a v chrámu tom odpočívá rytíř Jan Krčma z Konipas, pán toho města v druhé polovici 16. století, maje tam mramorový památník.«

Co se tkne Krčmy, byl Čelakovský ovšem v jedné věci na omylu, rytíř Krčma, jehož ostatky jsou v novoměstském děkanském chrámě, vskutku

pochováni, nebyl nikdy pánem Nového Města, nýbrž jen panským úředníkem. Omyl tento však snadno si vysvětlíme. Čelakovský nebyl totiž první, nýbrž přejal je i s připojeným k němu výkladem z Květů 1846, z nichž ve své výhosti v pruské Vratislavi v letech 1842—49 bedlivě sledoval všechen ten tak zdárně vzkvétající literární, společenský i veřejný život a ruch své vlasti.

Neušel mu proto ani obšírný dopis z Nového Města nad Metují, otištěný v 48. čísle Květů z 23. dubna 1846 na str. 192 a podepsaný Pelhřimem Novoměstským (byl to zřejmě pseudonym potomního novoměstského děkana Pelhřima Nováka).

Dopis jednal o probouzejícím se národním hnutí a uvědomování v Novém Městě, ale Čelakovský našel hned v úvodě k němu něco, co upoutalo okamžitě jeho pozornost, protože bylo vítanou kořistí pro jeho Mudrosloví. Dopis se totiž začínal takto:

Kde jest to město, kde je bráza na bráně, škola na krámě, fara na chrámě a krčma v chrámě? Nebude Vám snad nemilo, jestliže Vás o tom zpravím, že toto památné pořekadlo o našem městě platí, jelikož se zde až dosud nachází bráza na bráně, která, jsouc mimo to vkusně kulemi vykládána, patrně nasvědčuje, že ve válečných dobách nemile byla navštěvována.

Ačkoli i mnozí ouštěpáckové roztrubují, že koule ty jsou z třešňových pecek: listiny uložené v městském archivu zřejmě dávají zprávu, že město v třicetileté válce roku 1631 a v sedmileté válce r. 1744 nemálo utrpělo, a koule z těch dob až na nynější časy se dochovaly.

Škola jest na masných krámech vystavěna; fara jest ubudována na dolní částce chrámové lodi. V presbyterium na levé straně při zdi vidí se vkusně v mramoru vytesaná rytířská podobizna v tělesné velikosti. Tam odpočívá v Pánu zesnulý rytíř Jan Krčma z Kompassu, jinak Jan Stubenberg, pán města Nového Hradiště nad Metují, kterýž za panování Maxmiliána II. r. 1567, našemu městu mnohé výsady a práva vymohl, jakž o tom zápisové v listinách archivu městského patrnu zprávu dávají.

Není pochyby, že tento dopis Květů byl pramenem, z něhož Čelakovský převzal jak pořekadlo samé, tak zejména i výklad, jež v Mudrosloví k němu připojil. Proti rozvláčnému znění v Květech byl ovšem v Mudrosloví text výkladu valně zestručněn a vypuštěno z něho všecko, co pro věc samu nemělo významu.

Než právě tu se Čelakovskému přihodil omyl: zaveden dvojsmyslem nejasné stylisace své předlohy ztožnil totiž neprávem ryt. Krčmu s Janem ze Štubenberka, druhým držitelem Nového Města n. M. z tohoto rodu, který též našel poslední odpočinek v novoměstském děkanském chrámě.

To nezmenšuje ostatně zásluhu českého básníka a učenice, že si první všiml rozmarného místního šprýmu ve Květech uloženého a zařadil jej do své klasické sbírky ocenil tím i jeho nadprůměrnou hodnotu slovesnou a zachoval jej tak daleké budoucnosti.

A snad bychom měli nakonec ještě doložit, co se dochovalo do dneška z faktických »vztahů a okolností, které daly vznik tomuto pořekadlu«.

Nuže, pověstná kdysi sbřiza na bráně i tato brána sama již dávno vzaly za své a jen jejich obrazy můžeme ještě spatřiti v Pamětech města a zámku Nového Města nad Metují od ředitele Jana Klosa (vyd. r. 1922 nákladem vlastním u Th. Böhma v Novém Městě n. M.), také »škola na krámě« již od let slouží jinému účelu než vyučování mládeže, a tak z čtveřice hesel památného pořekadla jen »fara na chrámě a krčma v chrámě« si zachovaly až podnes právo na život.

Václav Černý.

INSPIROMAT

VI. Dva je tisíckrát jedna

Pokládám lásku za jednu z nejdůležitějších věcí v lidském životě. Lásky je mnohem více než touha po pohlavním styku, je hlavním východiskem z osamělosti.

RUSSEL.

Žena nás zamíchává do života.

MORGENSTERN.

Právě láska, nikoli však k feuerbachovskému člověku, nikoli k proletariátu, nýbrž láska k milé, tedy k Tobě, dělá z muže znovu muže.

MARX.

Poněvadž součástí milované ženy se stalo všechno, co je na světě krásného, jste nejednou odhodláni dělat vše, co lze na světě dělat krásného.

STENDHAL.

Láska je touha po kráse.

TASSO.

Někteří uzavírají dvojspolek proti světu a své zdvojené sobectví pokládají za lásku a důvěrnost.

FROMM.

Zamilovaní jsou blázni.

PLAUTUS.

Milovat a být rozumný nemůže ani bůh.

PUBLILIUS SYRUS.

Rozumný muž může být zamilován jako blázen, ale ne jako hlupák.

ROCHEFOUCAULD.

Od té chvíle, co miluje, nevidí ani nejmoudřejší žádnou věc tak, jak opravdu vypadá.

STENDHAL.

Není to víno, co činí člověka opilým — je to on sám.

ČÍNSKÉ PŘÍSLOVÍ.

Lásky druhých jsou pro nás téměř vždy nepochopitelné.

MAUROIS.

Jinak voní seno koním a jinak zamilovaným.

LEC.

Když člověk ví, proč miluje, tak nemiluje.

JESENSKÝ.

O lásce mezi dvěma lidmi často rozhoduje drobná, legrační maličkost, o níž by se člověk nikdy nedomníval, že může rozhodnout nejen o tak kromobyčejné věci jako je láska, nýbrž o čemkoli.

DYGAT.

Láska se podobá neočekávaně ulovené opici.

STROUPEŽNICKÝ.

Ke zrození lásky stačí docela malá naděje. Naděje potom může po

dvou nebo třech dnech minout a láska je přesto stejně na světě.

STENDHAL.

Přátelství, stejně jako láska, pramení z nedorozumění.

DYGAT.

Porozumět si navzájem znamená milovat se méně.

REY.

Vášeň v nás působí jako okamžitá a rozdílná povaha: nastoupí místo naší vlastní a ruší dosud neměnné znaky, jimiž se projevovala.

PROUST.

Pokud milující má rád a chce být milován, nemůže se ukázat takový, jaký opravdu je.

GIDE.

Krásným vlastnostem milované bytosti se můžeme těšit pouze jako šťastné náhodě.

STENDHAL.

V lásce, která má být trvalá, je nejhorší přechod od lži k pravdě.

REY.

Veliká láska se rodí z poznání osoby nebo věci, kterou milujeme. Neznáš-li ji, nemůžeš ji milovat — leda chudě.

LEONARDO DA VINCI.

První předchůdce v lásce jsou oči.

ČESKÉ PŘÍSLOVÍ.

Pěkný kousek najde sobě vousek.

RUSKÉ PŘÍSLOVÍ.

Krása je otevřený doporučující dopis, který pro vás již předem získává srdce druhých.

SCHOPENHAUER.

To je otázka slepce.

ARISTOTELES, když se ho zeptali, proč má rád hezké ženy.

Největší ze všech statků je krása ženy.

SCHILLER.

Krása kouzlí — může skýtat útěchu.

WOOLFOVÁ.

Zevněšek je tuze křehký majetek.

OVIDIUS.

Kouzlo žen je věc zcela vnější, věc reklamně propagační povahy a nijak nevysvětluje jejich charakterové vlastnosti.

DYGAT.

Jaká to podívaná! Ale ach! Jen podívaná!

GOETHE.

Neobyčejně krásné ženy udivují druhý den méně.

STENDHAL.

Krása pomíjí, blbost je věčná.

NESTROY.

ŽERTOVNÉ OBRÁZKY

Zpracoval: ing. Jindřich Buchal, ČSA 821, Nové Město nad Metují, 54901.
www.novomestskykuryr.info.

Zveřejněno v „Novoměstském kurýru“ vždy poslední den v příslušném měsíci.
Není určeno pro tisk. © Jindřich Buchal.

Pohled na Nové Město nad Metují ze silnice nad Výrovem. Foto J.B.

Zámek v Novém Městě nad Metují s mostem do zámecké zahrady od Jurkoviče. Foto J.B.